

Як працюють американські суди

ЯК ПРАЦЮЮТЬ АМЕРИКАНСЬКІ СУДИ

3

ВІД РЕДАКТОРІВ

5

ЯК ФУНКЦІОНУЄ СУДОВА СИСТЕМА В США

Професор Тоні Файн, заступник керівника Міжнародної програми «Принципи правової держави» при юридичному факультеті Нью-Йоркського університету, розповідає про механізм роботи американських судів і про те, як кожен із них функціонує в загальній судовій системі.

11

УЧАСНИКИ СУДОВОГО ПРОЦЕСУ

Інтерв'ю редакторів Стюарта Горіна і Брюса Кері з заступником федерального прокурора США, а також із захисником, який призначається судом, з адвокатом і суддею про їхні ролі в судовому процесі.

17

ХАРАКТЕРНІ РИСИ СУДОЧИНСТВА В США

У статті президента Американської колегії судових адвокатів Озборна Е. Айскью-мол. розповідається про два види судочинства – цивільне і кримінальне, пояснюються їх відмінності, які мають суттєве значення для американської системи правосуддя.

24

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМИ ПРЕЦЕДЕНТНОГО І ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

Система правосуддя як рівноправна гілка влади не підлягає контролю з боку законодавчої і виконавчої гілок влади, неупереджено ухвалює рішення, не підпадаючи під вплив суспільної думки. Пітер Мессіт, суддя окружного федерального суду, розповідає про походження систем прецедентного і цивільного права, про їх функціонування сьогодні.

30

СУДОВА ЕТИКА В УМОВАХ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Під час телевізійної прес-конференції для суддів із Словенії суддя Верховного Суду США Ентоні Кеннеді розповідає про те, як судова гілка влади має забезпечувати універсальність принципу верховенства права.

37

СПРАВА «БРАУН ПРОТИ РАДИ З ПИТАНЬ ОСВІТИ»:
РІШЕННЯ ВЕРХОВНОГО СУДУ, ЯКЕ ЗМІНИЛО
ЖИТТЯ КРАЇНИ

Редактор Девід Пітс простежує історію ухвалення одного з найважливіших рішень в історії американського конституційного права (справа «Браун проти Ради з питань освіти»), яке докорінно змінило життя американського суспільства.

44

БІБЛІОГРАФІЯ

Статті, книги і відеоматеріали про американські суди та правову систему в США.

47

САЙТИ В ІНТЕРНЕТІ

Сайти в Інтернеті про американські суди та правову систему в США.

Погляди, викладені на інших сайтах в Інтернеті, що згадуються в цьому часописі, не обов'язково збігаються з поглядами уряду США.

ВИДАВЕЦЬ	ДЖУДІТ СІГЕЛ	РЕДАКТОРИ	ЕСТЕЛЬ БЕЙРД	РЕДАКЦІЙНА	
РЕДАКТОР	ЕНТОНІ У. САРІТІ		МОНА ЕСКВЕТІНІ	КОЛЕГІЯ	ГОВАРД СІНКОТТА
ВІДПОВІДАЛЬНИЙ РЕДАКТОР	ДЕБОРА М.С. БРАУН		ЧАРЛА ГАТТОН		ДЖУДІТ СІГЕЛ
РЕДАКТОР-КОНСУЛЬТАНТ	ВЕЙН ГОЛЛ		ДЕВІД ПІТТС		ЛЕОНАРДО ВІЛЬЯМС
		ДОВІДКОВО- ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ВІДДІЛ	КЕРОЛ НОРТОН		
			БАРБАРА САНДЕРС		
		ХУДОЖНЄ ОФОРМЛЕННЯ	ДАЙАНА ВУЛВЕРТОН		
		АСИСТЕНТ З ХУДОЖНЬОГО ОФОРМЛЕННЯ	СІЛЬВІЯ СКОТТ		

Бюро міжнародних інформаційних програм Державного Департаменту США надає продукти та послуги щодо роз'яснення світовій громадськості політики США. Бюро випускає п'ять електронних часописів, у яких обговорюються важливі проблеми, що постають перед Сполученими Штатами та іншими країнами світу. Часописи виходять у серіях: «Економічні перспективи», «Глобальні проблеми», «Питання демократії», «Зовнішня політика США» і «США: суспільство та цінності». Вони містять аналіз, коментарі та інформаційні матеріали з відповідних тематичних аспектів. Усі часописи видаються англійською, французькою та португальською мовами, а окремі номери перекладаються арабською, російською та іспанською мовами. • Нове число в англійському варіанті виходить кожні три-шість тижнів. Перекладені версії, як правило, з'являються через два-три тижні після виходу англійського оригіналу. Певної послідовності випуску тематичних видань не існує, тому що деякі видання мають більшу кількість випусків, ніж інші. • Точки зору, висловлені в цих часописах, не обов'язково відображають погляди або політику уряду США. Державний Департамент США не бере на себе відповідальності за зміст та постійну доступність Інтернет-сайтів, на які подаються посилання в цьому часописі; таку відповідальність несуть винятково їхні власники. Статті можуть передрукуватися або перекладатися на інші мови за межами Сполучених Штатів, у разі якщо вони не підпадають під обмеження, що стосуються авторських прав. • Поточні або попередні номери журналів можна знайти на домашній сторінці Бюро міжнародних інформаційних програм Державного Департаменту США у Всесвітній комп'ютерній мережі за адресою: <http://www.usia.gov/journals.htm>. Журнали подаються в кількох електронних форматах для спрощення процесу їх перегляду, передачі, виводу та друку. • Коментарі та зауваження можна надіслати до місцевого Посольства США (для Відділу преси, освіти і культури) або до редакції: Editor, Issues of Democracy, Democracy and Human Rights – IIP/T/DHR, U.S. Department of State, 301 4th Street, S.W., Washington, D.C. 20547, United States of America, <mailto:ejdemos@usia.gov>

Від редакторів

ПОДІЛ ВЛАДИ І СИСТЕМА стримувань та противаг у виконавчій, законодавчій і судовій гілках влади, закріплені в Конституції США, є одним із досягнень американської демократії, яке свято дотримується. Усе це гарантує не лише незалежність судових інститутів, а й закріплює за ними значну владу. Корені цієї ідеї сягають Стародавньої Греції, а в нові часи вона була розвинута в роботах британського філософа Джона Локка та французького філософа барона де Монтеск'є.

Батьки-засновники США, які створили американську Конституцію, а особливо Джеймс Медісон, забезпечили живе втілення цих ідей у новій республіканській формі державного устрою, встановленій після досягнення незалежності. Незалежність судової влади закріплена у статті 3 Конституції і детально викладена у Біллі про права – перших 10 поправках до Конституції, прийнятих згодом.

Цей випуск часопису присвячено, в основному, не власне незалежності інституту судової влади і ролі судів в американській системі державного устрою. Швидше, це довідник з питань практичної роботи судової системи США: її основні учасники, структура, функції та етичні гарантії. Важливо також мати на увазі, що су-

ди функціонують у загальній системі конституційного устрою, що гарантує їхню незалежність.

Наприклад, президенти можуть призначати федеральних суддів, але не можуть звільняти їх з посад. Це право надано лише Конгресові, хоча той рідко ним користується. В свою чергу, судді можуть відмінити рішення Президента чи Конгресу, оголосивши їх такими, що суперечать Конституції. Іноземців часто вражає ця особливість американської державної системи. Але ця влада судового нагляду не абсолютна, оскільки закони можна написати заново, а в Конституцію, за потреби, внести поправки.

Серцевиною американської судової системи є поняття прецедентного права (як писаного, так і неписаного), або права, яке створюється суддями, на відміну від цивільного права, що опирається переважно на писаний збір законів. Суддя окружного федерального суду першої інстанції штату Меріленд Пітер Дж. Мессіт розповідає про традиції прецедентного права, успадковані новим американським урядом від Британії як колишньої колоніальної держави.

Жодна судова система не може працювати ефективно й справедливо, не маючи внутрішніх

захисних систем, які забезпечували б максимально високі етичні норми поведінки суддів, адвокатів та інших учасників судового процесу. Їхні неупередженість, професіоналізм та чесність життєво необхідні для забезпечення народної підтримки й довіри до них. Під час телевізійної прес-конференції для суддів із Словенії суддя Верховного Суду США Ентоні Кеннеді розповідає про те, як встановити й зберегти етичні норми для забезпечення універсальності принципу верховенства права.

Механізми функціонування судової системи США викладені у статті професора Тоні М. Файн, заступника керівника Міжнародної програми «Принципи правової держави» при юридичному факультеті Нью-Йоркського університету. Авторка розповідає про відмінність між федеральними судами й судами штатів, про роль адміністративних судів, а також про надзвичайно важливу систему подання апеляцій. Апеляції проходять через спеціальні апеляційні суди різних рівнів й інколи доходять до Верховного Суду США, який, відповідно до американської системи, приймає остаточне рішення з судових та конституційних питань.

Американська система юриспруденції, по суті, спирається на принцип змагальності. В її основі лежить глибока переконаність у тому, що вірогідність встановлення істини є вищою тоді, коли обидві сторони – захист і обвинувачення – здатні переконливо представити свої позиції перед журі присяжних відповідно до безсторонніх правил доведення за присутності неупередженого судді. Про роль усіх цих осіб докладно розповідається в серії інтерв'ю із заступником федерального прокурора, захисником, який призначається судом, адвокатом і суддею. Інтерв'ю провели наші редактори Стюарт Горін і Брюс Кері.

В американській системі існує два дуже відмінних види судочинства: цивільне і кримі-

нальне. Вони суттєво відрізняються за правилами ведення процесів, обов'язками суду та правами підсудних. Адвокат суду з цивільних справ і нинішній президент Американської колегії судових адвокатів Озборн Е. Айскью-мол. досліджує у своєму огляді відмінності цивільного і кримінального судочинства. Для ілюстрації своєї точки зору він використовує приклади з добре відомих світовій громадськості справ, які набули широкого розголосу.

З часу встановлення Республіки роль судів у США не обмежувалась лише покаранням злочинів, а полягала також в утвердженні прав, закріплених у Конституції США. У статті про справу «Браун проти Ради з питань освіти» редактор Девід Піттс простежує історію прийняття одного з найважливіших рішень в історії американського конституційного права. Це історія про те, як невелика група громадян звернулася до суду з клопотанням про відміну закону штату, який вони вважали несправедливим. Їхнє звернення призвело до рішення Верховного Суду США про відміну цього закону, а також аналогічних законів ще в 24 штатах.

Як функціонує судова система в США

Тоні М. Файн

За Конституцією США, державний устрій в країні ґрунтується на принципі федералізму, згідно з яким федеральний уряд наділений обмеженими повноваженнями, а решта влади належить штатам. Така модель розподілу повноважень визначає стосунки між федеральними судами й судами штатів. У своєму огляді американських судів різних рівнів заступник керівника Міжнародної програми «Принципи правової держави» при юридичному факультеті Нью-Йоркського університету Тоні М. Файн пояснює, як функціонує судова система в країні.

НАВРЯД ЧИ МОЖНА говорити про єдину судову систему в США, оскільки фактично вона складається з кількох автономних судових систем. Існує єдина система федеральних судів, яка поділяється на численні географічні підрозділи та має різні ієрархічні рівні. До того ж у кожному штаті функціонує власна судова система, до якої входить низка місцевих судів, що діють на території штату. Відповідно до цієї двоїстої структури судів – федерального рівня і рівня штатів – Верховний Суд США виступає останнім арбітром щодо того, що стосується федеральних законів, а найвищий суд кожного штату (який зазвичай називається верховним судом) має виняткову компетенцію тлумачити закони відповідного штату. Стосовно питань, пов'язаних з федеральною конституцією і законами, федеральні суди мають право ухвалювати рішення про те, чи порушують закони штату федеральне законодавство.

Функціонування цих систем ускладнюється тим, що існує багато джерел права, і судам однієї системи часто доводиться тлумачити й застосовувати закони, які належать до юрисдикції інших судів. До того ж інколи право слухати одну й ту саму справу мають відразу кілька судів.

Тоні М. Файн

Федеральна судова система, як і судова система штатів, побудована за принципом піраміди. Основою піраміди як на федеральному рівні, так і на рівні штатів є суди першої інстанції, до яких запрошуються свідки, де даються свідчення і відповідні органи (журі присяжних, а інколи й суддя) встановлюють істинні факти на підставі закону.

На вершині кожної піраміди знаходиться суд останньої інстанції (на федеральному рівні – Верховний Суд США, на рівні штату – верховний суд штату), який має повноваження тлумачити закони, що належать до його юрисдикції. В більшості штатів, а також у федеральній системі існують апеляційні суди федерального рівня.

Більшість судів як на федеральному рівні, так і на рівні штатів є судами загальної юрисдикції: це означає, що вони мають право розглядати справи різних категорій. У США не існує особливих конституційних судів, тобто кожний суд має повноваження оголосити той чи інший закон або дії виконавчої влади неконституційними з подальшим можливим переглядом цього рішення у суді вищої інстанції.

Федеральні суди

Традиційні федеральні суди називають «судами третьої статті», оскільки вони мають право судового нагляду і певного захисту відповідно до статті 3 Конституції США. Організація цих судів є вертикальною у трьох рівнях, а також за географічними ознаками. На найнижчому рівні знаходяться окружні федеральні суди США, які є судами першої інстанції. Апеляції, які подаються на рішення федеральних окружних судів першої інстанції, направляються до окружних федеральних апеляційних судів США. Звідти справи можуть направлятися до Верховного Суду США. Більшу частину повноважень щодо судового нагляду Верховний Суд здійснює на власний розсуд, ухвалюючи рішення лише щодо невеликої кількості справ, представлених на його розгляд.

Окружні федеральні суди США є судами першої інстанції загальної юрисдикції, тобто вони проводять слухання справ з різних кримінальних і цивільних питань. У США налічується 94 федеральних судових округи, причому в кожному штаті є принаймні один окружний федеральний суд. У найкрупніших і найбільш густо заселених штатах існує кілька округів, але кордони округів не виходять за межі штатів. Кількість суддів залежить від площі заселеності й, відповідно, від завантаженості кожного окружного федерального суду першої інстанції. Хоча в кожному окружному федеральному суді першої інстанції працює кілька суддів, слухання справи відбувається під головуванням лише одного судді.

Окружні федеральні апеляційні суди США є федеральними судами середнього рівня. Ці апеляційні суди вважаються основною «робочою конячкою» федеральної судової системи, оскільки саме вони ухвалюють рішення з переважної більшості справ. Апеляції направляються з окружних федеральних судів першої ін-

станції до окружних федеральних апеляційних судів США у випадку, якщо сторона, котра програла, вважає, що суддя окружного федерального суду першої інстанції припустився судової помилки у своєму рішенні. Не можна подавати апеляції для виправлення нібито припущених помилок в оцінці фактів, якщо немає очевидного порушення закону. Так, наприклад, сторона, яка програла, може заявити, що суддя припустився помилки, визнавши якийсь документ речовим доказом, але ця сторона не може оскаржити рішення в суді чи журі присяжних, виходячи з того, що вони ухвалили хибне рішення, і посилались лише на цей документ.

Окружні федеральні апеляційні суди США охоплюють 12 регіонів: 11 пронумерованих регіонів, кожен із яких включає території принаймні трьох штатів, і федерального апеляційного суду США в окрузі Колумбія, де заслуховуються також справи, які стосуються федерального уряду. Кожен окружний федеральний апеляційний суд США розглядає апеляції, які надходять з окружних федеральних судів США першої інстанції, що перебувають на його території.

Кількість суддів у різних окружних федеральних апеляційних судах США суттєво відрізняється і залежить від ступеня заселеності і розмірів регіону. Кожну справу слухає суд у складі трьох суддів, вибраних шляхом жеребкування, причому склад суду в кожній справі має бути різним.

Окружні федеральні апеляційні суди США можуть ухвалювати рішення у справах на підставі розгляду записок по справі, наданих сторонами, або шляхом проведення усних слухань. Рішення готується одним із суддів у письмовому вигляді й надається двом іншим членам складу суду. Рішення суду має бути підписане, щонайменше, двома членами складу суду. Будь-який суддя, котрий входить до складу суду, має право письмово висловити свою окрему

думку, яка збігається із рішенням більшості, але суддя згоден із рішенням з інших або додаткових причин. Суддя, котрий не згоден з рішенням суду, може письмово висловити свою окрему думку, надавши пояснення, чому він прийшов до іншого висновку. Хоча і окрема думка, яка збігається з рішенням суду, і окрема думка, яка не збігається з рішенням суду, не мають юридичної сили, вони можуть відіграти суттєву роль в ухваленні подальших судових рішень.

Після того як суд у складі трьох суддів ухвалив рішення, сторони мають кілька варіантів дій: вони можуть домагатися повторного розгляду прийнятого рішення тим самим складом суду, або наполягати на проведенні повторного слухання рішення суду усіма суддями цього суду на спільному засіданні, або ж домагатися розгляду справи Верховним Судом США, направивши клопотання про витребування справи (якщо суди нижчої ланки ухвалили рішення у їхній справі й розійшлися у поглядах). Кожне з цих клопотань задовольняється, але на розсуд суду, і відбувається це нечасто.

Верховний Суд США перебуває на вершині федеральної судової системи. До його складу входить дев'ять суддів, які проводять слухання справ і ухвалюють рішення. Як і в окружних федеральних апеляційних судах США, судді Верховного Суду можуть приєднатися до думки більшості, або висловити письмово окрему думку, яка збігається з думкою більшості, або висловити окрему думку, яка не збігається з думкою більшості.

Загальна юрисдикція Верховного Суду США, в основному, здійснюється в дискреційному порядку шляхом витребування справ із судів нижчої ланки. Згідно з так званим правилом чотирьох, якщо чотири з дев'яти членів Верховного Суду США висловлюються за проведення слухань з певної справи, то клопотан-

ня про витребування цієї справи задовольняється. Верховний Суд часто бере до розгляду справи, в яких перетинаються повноваження кількох окружних федеральних апеляційних судів США, або справи, пов'язані з важливими конституційними чи іншими юридичними засадами. Відмова здійснити витребування справи не свідчить про згоду з рішенням судів нижчої ланки, а лише означає, що певна кількість судів з якихось причин не захотіла розглядати цю справу.

Крім наказів про витребування справ, Верховний Суд США може розглядати справи за апеляціями федеральних судів або верховних судів штатів, які ухвалили рішення на підставі федеральних законів (наприклад, коли окружний федеральний апеляційний суд США приймає рішення про відміну законодавчого акта якогось штату або коли суд штату оголошує недійсним федеральний законодавчий акт). Верховний Суд має також право ухвалювати рішення з конкретних юридичних питань за зверненнями федеральних судів нижчої ланки.

До юрисдикції Верховного Суду США також належить право суду першої інстанції щодо обмеженого кола конкретних справ: спори між двома штатами; спори між Сполученими Штатами Америки й окремим штатом; дії штату проти мешканця іншого штату чи іноземця; справи, порушені з ініціативи або проти посла чи консула іноземної держави.

Спеціальні суди

Загалом, у рамках федеральної судової системи не створюються спеціальні суди для розгляду якихось особливих питань. Проте існує два суттєвих винятки: Суд США з федеральних позовів (Претензійний суд США), який розглядає фінансові позови до Сполучених Штатів Америки, та Суд США з міжнародної

торгівлі, який розглядає і виносить рішення у цивільних справах проти Сполучених Штатів Америки, федеральних відомств та їхніх працівників, що ґрунтуються на будь-яких законах, пов'язаних з міжнародною торгівлею.

Існує також один спеціалізований федеральний апеляційний суд – Апеляційний суд США в системі федеральних судів. Цей суд має повноваження розглядати справи за апеляціями усіх федеральних окружних судів у справах, пов'язаних із патентним законодавством, а також за апеляціями Суду США з федеральних позовів (Претензійного суду США) та Суду США з міжнародної торгівлі.

До федеральної судової системи також належить певна кількість судів, що називаються законодавчими судами, або «судами першої статті», зважаючи на Статтю 1 Конституції США. Ці суди діють згідно із законодавчими повноваженнями Конгресу і мають право ухвалювати рішення з фактичних питань, які стосуються конкретних справ. Прикладами «судів першої статті» можуть служити Федеральний апеляційний суд Збройних сил США, Федеральний суд США з апеляцій ветеранів, Федеральний податковий суд США та Суд США з питань банкрутства. Апеляції з цих судів можуть подаватися до окружних федеральних апеляційних судів США.

Адміністративні суди

Федеральні відомства відіграють важливу роль в розробці й застосуванні федеральних законодавчих актів США стосовно значного кола питань – від управління природними ресурсами до питань охорони здоров'я й безпеки робітників. Часто це означає, що федеральне відомство відіграє роль органу адміністративного правосуддя, встановлюючи факти, пов'язані з застосуванням федеральних нормативних актів.

У разі виникнення суперечок сторони надають свої докази судді з питань адміністративного права (СПАП), який займається встановленням фактів. Кожна зі сторін може подати апеляцію стосовно рішення судді, як правило, до комітету або комісії, утвореної федеральним відомством, яке видало цей нормативний акт. Оскільки на цей момент СПАП уже встановив факти, чим, зазвичай, займається окружний федеральний суд першої інстанції, апеляції щодо рішень крупних федеральних відомств (наприклад, Національного управління з питань урегулювання трудових відносин чи Федеральної комісії з питань торгівлі) направляються безпосередньо до окружних федеральних апеляційних судів США. Хоча такі апеляції можуть направлятися до будь-якого окружного суду, на практиці більшість апеляцій із федеральних відомств розглядається федеральним апеляційним судом округу Колумбія.

Суди штатів

Кожен штат, а також округ Колумбія і Пуерто-Рико мають власну судову систему, яка діє незалежно. З точки зору штату, найвищий суд штату наділений винятковим повноваженням тлумачити закони відповідного штату.

Система судів штатів, так само, як і система федеральних судів, побудована за принципом піраміди. У більшості штатів існує триступенева судова система, до якої входять: суди першої інстанції (які інколи називають першими судами, окружними судами або регіональними судами), апеляційний суд і суд останньої інстанції (який часто називають верховним судом). Деякі штати мають лише один рівень розгляду апеляцій.

Як і в федеральній судовій системі, судові слухання проводяться під головуванням одного судді (часто у присутності журі присяж-

них); апеляції стосовно рішення судів першої інстанції розглядаються судом у складі трьох суддів; у верховних судах штатів справи розглядаються усіма членами суду – як правило, це 7 чи 9 суддів.

Також подібно до федеральної системи, судові справи в штатах спочатку розглядаються в суді першої інстанції. Ці суди часто розділені на два рівні: суди загальної юрисдикції і спеціалізовані суди.

Справи, рішення у яких ухвалюються судом першої інстанції, можуть бути предметом апеляції, яка направляється і розглядається апеляційним судом. У деяких штатах, як відзначалося вище, існує лише один рівень апеляцій із суду першої інстанції. У штатах, де є два рівні апеляційних судів, встановлено різні правила відносно того, чи перейде справа автоматично до апеляційного суду, чи до верховного суду штату. В деяких штатах апеляції з суду першої інстанції направляються до апеляційного суду штату середнього рівня і можуть згодом бути розглянуті верховним судом штату в дискреційному порядку. В інших штатах сторони подають апеляції з суду першої інстанції безпосередньо до верховного суду, який приймає рішення про прийняття справи до розгляду чи направляє справу до апеляційного суду середнього рівня. За будь-якого з цих випадків верховний суд штату, зазвичай, розглядає справи, що зачіпають суттєві питання законодавства або політики штату.

Спеціалізовані суди штатів – це суди першої інстанції з обмеженою юрисдикцією, які розглядають справи, пов'язані лише з певним колом юридичних питань чи спорів. Хоча в різних штатах ці суди різні, у багатьох штатах є спеціалізовані суди з питань дорожнього руху, сімейного права, зі справ про наслідування нерухомого майна, а також з дрібних позовів (позови щодо грошових сум, менших за певний

встановлений розмір). Рішення цих спеціалізованих судів можуть оскаржуватися в судах штатів загальної юрисдикції.

Місцеві суди

Кожен із 50 штатів територіально поділений на адміністративні регіони і муніципалітети, які називаються великими містами, округами, містечками і селами. Місцеві органи влади, так само як і влади штатів, мають власні судові системи, які очолюють місцеві магістрати – тобто цивільні офіційні особи, котрі здійснюють судову владу, надану їм відповідно до місцевих законодавчих актів. До їхніх повноважень можуть належати: право ухвалювати рішення згідно з законами про зонування землекористування, збір і розподіл місцевих податків, створення і забезпечення діяльності громадських шкіл.

Висновок

Однією з найскладніших і одночасно найцікавіших особливостей американської правової системи є існування окремих судових систем на федеральному рівні й на рівні кожного штату. Ці судові системи мають відмінності у питаннях організації роботи. Більше того, ситуація ускладнюється перехрещенням юрисдикцій, а це призводить до того, що кожен суд може брати в провадження справи, які стосуються і федерального законодавства, і законів штатів. На нижчому рівні всі судові системи в США подібні у найважливіших аспектах. Американські суди є переважно судами загальної юрисдикції. Крім того, кожна система побудована за ієрархічним принципом піраміди, передбачаючи для судів вищих рівнів право нагляду і, за необхідності, можливість перегляду справ.

Учасники судового процесу

Стюарт Горін і Брюс Кері

Крім відповідача, у судовому процесі беруть участь інші дійові особи, які вносять у нього унікальні власні нюанси. В окремих інтерв'ю наші редактори Стюарт Горін і Брюс Кері ведуть розмову з помічником федерального прокурора з південного округу штату Флорида Росою Родригес Мераю про роль прокурора; із захисником, який призначається судом, із Сан-Франциско Мартіном Сабеллі про відносно нове для США громадянське право підсудного на адвоката у кримінальному процесі; з прокурором із Сан-Франциско Стівом Майо, який є директором Інституту досліджень правових систем; про процедуру відбору присяжних, а також із суддею штату Нью-Йорк Лорою Сейфер Еспіноза, котра пояснює, як відбувається судовий розгляд.

Прокурор

Федеральні прокурори поділяють судові справи на дві основні категорії – за типом «реагування» та «ініціативи», – розповідає помічник федерального прокурора Роса Родригес Мера, до обов'язків якої належить ведення справ, пов'язаних з наркотиками, в південній частині штату Флорида.

«Справи типу «реагування» мають одномоментний характер: наприклад, притягнення до суду за скоєний в аеропорту злочин, пов'язаний із наркотиками», – пояснює Родригес Мера. У випадку «ініціативних» справ, які можуть потребувати багато часу, проводиться значна слідча робота, перш ніж особа буде заарештована. Подібні справи, зазвичай, ведуться у співпраці з такими федеральними агентствами, як Адміністрація з питань контролю за дотриманням законодавства про наркотики, Федеральне бюро розслідування і Митна служба США, – додає Родригес Мера. Коли прокурори проводять опитування свідків з правоохоронних органів, – пояснює вона, – агенти мають дава-

ти роз'яснення з таких питань, як, наприклад, методи, що застосовувались під час ведення спостереження. Магнітофонні записи і стенограми також аналізуються за участю свідків-інформаторів, які даватимуть свідчення у справі.

У будь-якому випадку, – запевняє Родригес Мера, – «саме управління федерального прокурора має притягати до судової відповідальності порушників федеральних законів».

Якщо скоєно злочин і підозрюваного затримано, агент повідомляє про це черговому прокуророві, котрий визначає, які існують підстави для арешту. Агентам, які затримали підозрюваного, задають питання на кшталт: «Де були наркотики?» та «Звідки ми знаємо, що відповідачеві було відомо, що в нього у валізі перебували наркотики?» Потім прокурор зв'язується з черговим суддею-магістратом, який видає ордер на арешт і вирішує, яку призначити суму застави за звільнення відповідача до суду.

Відповідач протягом 48 годин постає перед магістратом. Під час слухань відповідачеві, якщо це необхідно, призначається адвокат; відповідачеві повідомляють про висунуті проти нього звинувачення і встановлюють розмір грошової застави за звільнення до суду. Як зауважує Родригес Мера, якщо йдеться про крупну партію наркотиків, або існує загроза втечі обвинуваченого, або загроза для суспільства, то влада вимагає не відпускати відповідача під заставу до суду. В іншому випадку суддя може призначити заставу і випустити відповідача до початку процесу.

Після пред'явлення відповідачеві обвинувачення і у випадку, якщо він вирішить наполягати на своїй невинуватості, суд може бути відкладено у зв'язку з цілою низкою процесуальних дій, включаючи клопотання захисту про ненадання доказів, рішення з яких ухвалює суддя, а також вимоги про надання доказів – коли прокурор має передати адвокату копії

заяв, висновки лабораторних досліджень, магнітофонні плівки та інші докази.

Родригес Мера розповідає, що в кожному конкретному випадку в рамках встановлених процесуальних норм існує не надто велика свобода дій щодо «укладення угоди про визнання вини». Наприклад, як обмін на визнання вини, власті можуть клопотатися про призначення обвинуваченому меншого строку ув'язнення, якщо той надасть «істотну допомогу в розслідуванні справи, наприклад, співробітничатиме проти одного зі своїх співників», – додає вона. Як приклад Родригес Мера навела справу про виявлення 10 кг кокаїну, за що передбачено обов'язкове покарання – 10 років ув'язнення. За її словами, якщо захист надасть істотну допомогу, власті можуть клопотатися про пом'якшення вироку. Проте вона відзначає також, що суддя не зобов'язаний задовольняти це клопотання.

Захисник, призначений судом

Право на адвоката в кримінальному процесі «є відносно новим для США громадянським правом», – говорить захисник, який призначається судом, Мартін Сабеллі – юрист, який у силу своєї діяльності покликаний захищати людей, котрих обвинувачують у скоєнні федеральних злочинів.

«Принаймні на рівні штату, – продовжує Сабеллі, – в довгому переліку прав, виведених судами із Конституції і доданих до тих, що з самого початку були викладені її творцями, це право можна простежити, починаючи лише з 1960-х років, а для його ефективного встановлення знадобилось 30 останніх років».

Право на адвоката бере свій початок у 1963 році, зі справи Кларенса Гідеона (справа «Гідеон проти Вейнрайта») – бідного й малограмотного чоловіка зі штату Флорида, якого

Мартін Сабеллі

звинували у скоєнні незначного правопорушення. Гідеон постав перед судом без грошей, без адвоката і попросив суд призначити йому захисника. Але суддя відмовився це зробити, тому що законодавство штату Флорида давало судові можливість призначати адвоката лише при розгляді справ, звинувачені в яких могли отримати смертний вирок. Гідеона засудили до ув'язнення в місцях позбавлення волі, але він подав апеляції через усі рівні судової системи штату Флорида і, зрештою, звернувся до Верховного Суду США.

«Уже один цей факт гідний подиву, – каже Сабеллі. – Випадок, коли бідний малоосвічений чоловік реалізував своє право на оскарження рішення суду нижчої інстанції в судах усіх вищих інстанцій – аж до Верховного Суду – в зв'язку з несправедливістю, від якої він постраждав, красномовно свідчить, наскільки важливим є питання захисту свободи особи в нашій правовій системі».

Розглядаючи справу Гідеона, Верховний Суд одноставно постановив, що кожен обвинувачений, справа якого розглядається в судах федерального рівня і рівня штату, має право на

адвоката, а якщо він не може дозволити собі найняти платного адвоката, суд зобов'язаний призначити йому такого. Гідеонові було призначено адвоката і нове судове слухання у Флориді. Завдяки допомозі призначеного судом адвоката Гідеон був визнаний невинуватим.

Рішення у справі Гідеона вважається знаменною віхою в безперервному процесі розробки і вдосконалення системи прав людини, – говорить Сабеллі. «Справа Гідеона призвела до введення посади захисника, який призначається судом, і у федеральній судовій системі, і в усіх 50 штатах, – продовжує він. – За певних особливих обставин суд призначає обвинуваченому адвоката з приватної фірми. Але більшість звичайних малозабезпечених відповідачів користуються послугами захисника, який призначається судом».

Призначений судом захисник практично входить до складу суду. «Ми є частиною судової системи, і судді здійснюють нагляд за нашою діяльністю з точки зору дотримання відповідних норм етики і ефективності праці», – відзначає Сабеллі. Але жоден суддя і, по суті, жодна особа не має права втручатися у привілейовані стосунки між захисником, який призначається судом, і його клієнтом. Захисники, призначені судом, працюють більш ретельно, знаючи, що сама їхня присутність змусить прокурора докласти більше зусиль, – підкреслює Сабеллі. За роки своєї діяльності у судовій системі йому неодноразово доводилось спостерігати, як протилежна сторона – федеральні прокурори – ретельніше готували справи і ставилися до обвинувачених з більшою повагою і справедливістю, знаючи, що їм протистоїть призначений судом захисник.

«Право на адвоката є найосновоположнішим серед усіх прав, – робить висновок Сабеллі. – Без нього неможливо було б гарантувати інші основні права – гарантоване 4-ю Поправ-

Стів Майо

кою до Конституції право на захист від необґрунтованих обшуків і конфіскацій; гарантоване 5-ю Поправкою право на захист від ризику двічі притягатися до кримінальної відповідальності за один і той самий злочин і право не давати не вигідні для себе свідчення, а також право на належний судовий розгляд; гарантоване 6-ю Поправкою право на невідкладний розгляд кримінальних справ на відкритому засіданні суду, право на проведення очної ставки зі свідками і право на отримання доказів на свою користь. Право на адвоката дає можливість реалізувати решту прав», – твердить він. Зрештою, «воно забезпечує кращу систему правосуддя і довіру до держави».

Присяжні

До обов'язків присяжних в американському судовому процесі «належить визначення фактів», – розповідає юрист із Сан-Франциско Стів Майо, який обіймає посаду директора Інституту з вивчення правових систем. Він від-

значає, що якби інституту присяжних не існувало, всі рішення стосовно законів і фактів мав би ухвалювати суддя. Замість цього присяжні ухвалюють рішення на підставі наданих під час судового процесу фактів, свідчень, що їх дають безпосередньо свідки під присягою, документів і дебатов сторін, що представлені в суді.

Відбір складу журі присяжних з-поміж співгромадян підсудного – строго випадковий процес. Реєстратори місцевих судових систем набирають імена із цілої низки списків, серед яких є, зокрема, реєстраційні списки виборців, дані про реєстрацію автомобілів та про посвідчення водіїв. Будь-який громадянин США, якому вже виповнилося 18 років і який не був засуджений за скоєння тяжких злочинів, має право і зобов'язаний з'явитися до суду в призначений день, щоб взяти участь у роботі журі присяжних. У деяких штатах присяжні мають приходити на судові засідання щодня протягом певного часу, в інших штатах застосовується принцип «один день або один судовий процес», по закінченні якого громадянин звільняється від подальшого виконання обов'язків присяжного. В будь-якому випадку особа, котра виконала обов'язки присяжного, як правило, кілька років до суду не викликається.

Майо розповідає, що кожного дня кілька сотень потенційних присяжних запрошуються до приміщення суду, де вони відповідають на запитання суддів, прокурорів і адвокатів задля визначення їхньої правоможності як присяжних. Їм ставляться питання на кшталт: «Чи володієте Ви англійською мовою?» і «Чи доводилось Вам бути жертвою злочину?»

В системі кримінального судочинства юристи з обох сторін наділені правом відхиляти кандидатури певної кількості потенційних присяжних, не вказуючи конкретні причини. Зрештою вони відбирають 12 чоловіків і жінок, котрі братимуть участь у судовому процесі, а

Лора Сейфер Еспіноза

також трьох запасних присяжних, які будуть залучені у випадку, якщо один із 12 основних присяжних під час судового процесу не зможе виконувати свої обов'язки. Для цивільних справ іноді потрібно лише 6 присяжних.

Іноді – зазвичай, під час кримінальних справ, які набувають великого розголосу, – присяжні впродовж усього судового процесу «ізолюються», – продовжує Майо. Це означає, що члени журі присяжних не можуть жити вдома, а змушені жити в готельних номерах, не маючи доступу до телебачення, радіо та газет, щоб засоби масової інформації своїми коментарями з приводу справи, яка розглядається, не могли чинити на них вплив.

Майо зазначає, що безпосередньо перед судом прокурор і адвокати захисту – за погодженням із суддею – мають вирішити, які докази слід пред'явити присяжним. Він додає, що вони також формулюють «питання, які задаватимуть членам журі присяжних, щоб ті, залишивши засідання для проведення наради, мали конкретні питання, на які вони мусять відповісти, виходячи із фактів». Наприклад, типове питання в цивільній справі могло б формулюватися так: «Чи припустилася особа недбалості при зіткненні автомобіля, за кермом якого вона пе-

ребувала, з іншим автомобілем?» У кримінальній справі юрист може задати присяжним таке питання: «Чи навмисно відповідач стріляв у цю людину?»

Прокурори, адвокати захисту і судді також повинні розробити для журі присяжних конкретні інструкції з питань правових процедур. Як твердить Майо, в цих інструкціях можуть міститися визначення термінів, які використовуються під час судового процесу, принципи підходу до непрямих доказів та до свідчень свідків-експертів.

Коли журі залишає зал засідань для проведення наради, воно обирає зі свого складу старшину присяжних. «Ця особа виступає в ролі організатора обговорень», – говорить Майо, відзначаючи, що «часто люди стають твердими у своїх переконаннях і не бажають прислухатися до думки інших». Старшина присяжних дає можливість висловитися кожному присяжному і керує ходом обговорення.

Нарада присяжних може тривати кілька годин, а то й днів, тому що рішення журі має бути одностайним. Якщо журі не приймає одностайного рішення, може бути оголошено, що судовий розгляд був неправильним. Якщо у кримінальній справі ухвалено рішення про визнання підсудного винним, вирок, зазвичай, оголошується суддею пізніше. По завершенні судового процесу, незалежно від ухваленого рішення, присяжні звільняються від їхніх обов'язків і їм оголошується подяка суду за виконання громадського обов'язку.

За дуже незначними винятками, підсумовує Майо, система присяжних функціонує належним чином, а рішення, ухвалені журі, переважно збігаються з рішенням, яке суддя виніс би сам, якби не було присяжних.

СУДДЯ

«Незалежність суддів має велике значення» в США, а відкритість перед пресою і громадськістю «служує гарним засобом контролю над судовою владою», – говорить суддя штату Нью-Йорк Лора Сейфер Еспіноза. У рамках системи прецедентного права в США роль судді полягає в «нейтральному, неупередженому з'ясуванні фактів, а в деяких випадках – ще й у встановленні законності».

Саме в цьому полягає її відмінність від системи цивільного права, – продовжує Еспіноза, – що практикується у багатьох інших країнах, коли суддя «виступає у ролі слідчого і особи, яка формулює обвинувачення, а також судді у процесі». Проте вона зазначає, що в обох системах у випадку ухвалення обвинувального вироку він, зазвичай, ухвалюється суддею.

У кримінальному судочинстві США, – додає Еспіноза, – підсудні мають право постати перед обвинувачем, юрист супротивної сторони має право проводити перехресний допит свідків – і все це відбувається за присутності судді і/або журі присяжних, які здійснюють «незалежне встановлення фактів» у справі. Судді не дозволяється проводити односторонні або позасудові бесіди, якщо на них не присутні юристи обох сторін, – додає вона. «Цього вимагає наш кодекс етичних норм, і це надзвичайно важливо для забезпечення чесності й усунення можливості корупції у системі».

Що ж до правил роботи зали суду, то Еспіноза відзначає, що судові процеси відкриті для громадськості і «будь-який громадянин має право спостерігати за тим, що відбувається». Вона додає, що судді доводиться одночасно підтримувати порядок і серед глядачів, і в стосунках між обома сторонами процесу, а також вести процес. Якщо юристи поведуть себе непрофесійно, – говорить Еспіноза, – суддя має пра-

во взяти їх під варту за неповагу до суду, і в цьому випадку їм може загрожувати штраф або коротке ув'язнення, хоча це трапляється рідко.

Останніми роками в США розгорілася гаряча полеміка з приводу того, чи варто дозволяти транслявання судових засідань по телебаченню. Це суперечка про баланс між правом громадськості знати про обставини справи і правом обвинуваченого на певну повагу до його приватного життя. Еспіноза вважає, що представники преси мають право перебувати в залі суду, але припускає, що телекамери «можуть призвести до порушення ходу судових слухань», особливо у випадках кримінальних справ, які набули широкого розголосу. Вона твердить, що законодавчі збори різних штатів вводять власні правила присутності телекамер в залі суду, але навіть у тих штатах, де це дозволяється, суддя у певних випадках може заборонити телетрансляцію. На відміну від цього, у федеральних судах телевізійні зйомки заборонені.

Процедура відбору суддів у США залежить від штату, але зазвичай використовується один із двох основних способів – всенародні вибори або призначення губернатором чи мером. У штаті Нью-Йорк, де живе Еспіноза, кандидат у судді має бути практикуючим юристом з досвідом роботи не менше 10 років і пройти відбіркову комісію у складі представників юридичних вузів, колегій юристів і громадських організацій. Після цього комісії передають імена кандидатів на внесення до виборчих бюлетенів на розгляд службовців, відповідальних за організацію виборів, або службовцеві, відповідальному за відбір, якщо застосовується система призначень. Термін повноважень суддів у штаті Нью-Йорк становить 10 років для судів нижчої ланки і 14 років для судів вищої ланки. Залежно від результатів роботи, по закінченні строку судді можуть бути переобрані та призначені повторно або ні.

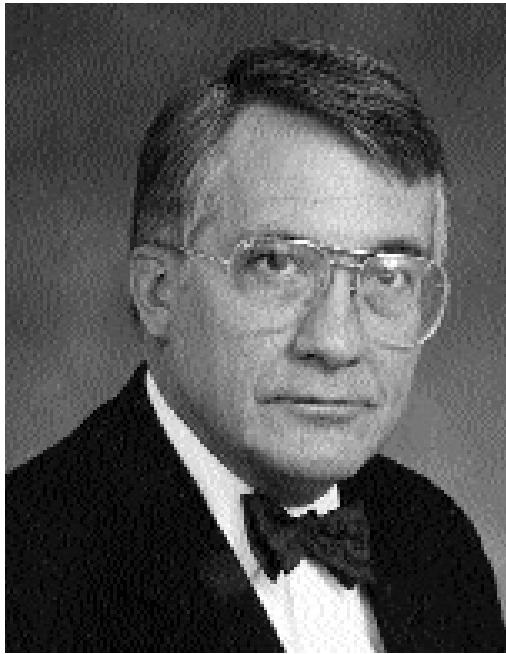
Характерні риси судочинства в США

Е. Озборн Айскью-мол.

Відповідно до Конституції, в США існує дві різні судові системи – федерального рівня і рівня штату. Кожна судова система має дві абсолютно відмінні одна від одної форми судового розгляду – кримінальну і цивільну. Е. Озборн Айскью-молодший, адвокат з правом виступу в судах при розгляді цивільних справ у м. Шарлотта (штат Північна Кароліна), який обіймає нині посаду президента Американської колегії судових адвокатів, роз'яснює ці відмінності, які є ключем до розуміння всієї системи правосуддя в США.

ПРОТЯГОМ БАГАТЬОХ місяців у заголовках газет і журналів, в інформаційних випусках не тільки в США, але і в усьому світі домінувала інформація про один-єдиний судовий процес – справу про позов штату Каліфорнія до відомого спортсмена О. Дж. Сімпсона за обвинуваченням у скоєнні вбивства першого ступеня. Мільйони американців були заворожені цим процесом, щоденно поспішаючи до телеекранів і сподіваючись почути новини. Проте зарубіжні телеглядачі часто були спантеличені. Чому справу Сімпсона розглядали в суді штату, а не у федеральному суді? Чому від відповідача не вимагали надання свідчень? І чому після того, як Сімпсона було визнано невинуватим, він знову постав перед цивільним судом, де цього разу від нього вимагали надання свідчень? Хіба це не означає повторного притягнення до відповідальності за один і той самий злочин?

Відповіді на ці питання закладені в складному характері судової системи США та її па-

Е. Озборн Айскью-мол.

ралельної системи – судів федерального рівня і судів рівня штату. Конституція США наділяє федеральну владу конкретними повноваженнями, серед яких є певні законодавчі повноваження; при цьому вона зберігає решту повноважень за владою штатів. Відповідно, існують суди федерального рівня для слухання справ про порушення федерального законодавства і суди рівня штату – для слухання справ про порушення законодавства штату. Більшість злочинів пов’язана з порушеннями законодавства штатів.

Навіть такий серйозний злочин, як убивство, у більшості випадків є порушенням законів одного зі штатів США. Ось чому справа О. Дж. Сімпсона слухалась у суді штату Каліфорнія, на території якого було скоєно злочин, а не у федеральному суді. Від Сімпсона не вимагали надання свідчень у судовому процесі, тому що, відповідно до Конституції, він має повне право не давати свідчень, якщо не хоче цього. Відповідачі в США наділені безмежною кількістю прав, визначених безпосередньо Консти-

туцією, незалежно від того, в суді якого рівня – штату чи федерального – слухається їхня справа. Наприклад, той самий Сімпсон мав би аналогічне право не свідчити проти себе у федеральному суді.

Але як могло так статися, що справа Сімпсона слухалась двічі – першого разу в кримінальному суді, де його було визнано невинуватим у вбивстві своєї дружини Ніколь Сімпсон і її друга Рона Голдмана, а другого разу – в цивільному суді, де його було визнано відповідальним за їхні смерті й висунуто вимогу заплатити позивачам? Відповідь полягає в тому, що кримінальна і цивільна судові системи в США абсолютно незалежні одна від одної і в них застосовуються різні види покарань та різні процесуальні норми.

На цивільному процесі у справі Сімпсона від відповідача зажадали надання свідчень, і критерій доказовості вини був нижчим. У цивільній справі, замість винесення вироку «безсумнівно винен», журі присяжних мало встановити лише наявність вагоміших доказів вини Сімпсона, а не його невинуватість. У цивільному суді відповідач має менше процесуальних прав, а вирок найчастіше зводиться до відшкодування матеріальних збитків.

Зіставлення цивільного і кримінального судочинства

Процесуальні норми цивільного і кримінального судочинства у федеральній судовій системі і в судовій системі рівня штату дещо відмінні, але в основному схожі, оскільки, відповідно до Конституції, на всіх процесах відповідачам мають бути надані їхні відповідні права, а також оскільки в обох випадках правила доведення вини в цілому подібні. Але існують значні відмінності у процедурах цивільного і

кримінального судочинства:

– Підстави для позову або обвинувачення. Позовна заява або обвинувачення у кримінальному судочинстві має точніший і детальніший характер.

– Збір доказів. Можливості кожної сторони – обвинувачення і захисту – збирати інформацію на підтримку своєї позиції у кримінальному судочинстві обмеженіші.

– Більший тягар доведення вини. У кримінальному судочинстві вина відповідача має бути доведена безсумнівно. Проте в цивільному судочинстві позивач і сторона, яка порушила справу, мають довести тільки наявність більш вагомих доказів вини відповідача, ніж його невинуватості. Наприклад, розглядаючи справу Сімпсона в цивільному суді, журі дійшло висновку, що цю умову виконано.

– Більша захищеність. Через потенційну можливість застосування серйозніших покарань відповідачеві у кримінальній справі надається більше процесуальних прав і гарантій, ніж у цивільному судочинстві.

– Право на оскарження вироку. Якщо відповідача у кримінальній справі виправдано, то в обвинувачення практично не існує права на оскарження вироку, оскільки відповідач не може двічі постати перед судом за звинуваченням у скоєнні одного і того самого злочину. У цивільній справі той, хто програв, має право оскаржити вирок.

– Невідкладний розгляд справи. Там, де чинне законодавство вимагає невідкладного розгляду справи в суді, кримінальні справи можуть розглядатися швидше, ніж цивільні.

Кримінальні процеси і права відповідачів

Уявлення світової громадськості про американські кримінальні процеси багато в чому

сформувалися під впливом голлівудських телевізійних драм – починаючи від серіалу про Перрі Мейсона, який практично завжди домагається виправдувального вироку для своїх клієнтів, і закінчуючи передачею «Закон Лос-Анджелеса». Ці телепередачі не завжди чітко відображають роботу американського суду в кримінальному судочинстві. Насправді кримінальні процеси в США рідко мають такий драматичний перебіг, як це зображається у фільмах, зазвичай вони більш ґрунтовні й копіткі.

Суддя керує судовим процесом і виконує роль остаточного арбітра щодо застосування законодавства. Журі присяжних вирішує, чи достатньо доказів надало обвинувачення для того, щоб відповідача можна було безсумнівно визнати винним. Обвинувачення і захист викладають свої аргументи, відповідно до правил судочинства, у формі змагальності. Іноземних спостерігачів часто дивує чисельність прав, наданих відповідачеві у кримінальній справі після пред'явлення йому обвинувачення у скоєнні того чи іншого злочину. В США це називається «необхідною правовою процедурою». До цих прав належать:

– Судове переслідування можливе лише після того, як під час попереднього судового слухання буде встановлена достатня підстава для цього, виходячи з наданих обвинуваченням доказів, які заслуговують на довіру.

– Право на проведення відкритого судового засідання, коли підсудному зачитується обвинувачення, після чого він повинен зробити заяву про свою винуватість або невинуватість.

– Право на адвоката, за винятком судових процесів про незначні правопорушення. Сюди належить право безоплатно користуватися послугами призначеного судом адвоката, якщо відповідач не може дозволити собі оплатити його послуги. Відповідач також має право вимагати через свого адвоката присутності на процесі

свідків і проведення очних ставок з ними.

– Право на відкритий суд присяжних з-поміж його співгромадян. У більшості судів США вироки в кримінальних справах мають ухвалюватися за одностайним рішенням журі присяжних. На відміну від інших країн, де існують суди присяжних, прокурор і адвокат мають обмежене право давати відвід тим присяжним, які, на їхню думку, не будуть справедливими в своїх рішеннях.

– З одного й того самого правопорушення може бути проведено лише один судовий процес. Це той відомий захист від ризику бути двічі притягненим до судової відповідальності за один і той самий злочин. Це захищає відповідачів від надто прискіпливих обвинувачів, сповнених рішучості знайти, зрештою, таких присяжних, які ухвалить обвинувальний вирок.

– Право утримуватися від надання невігідних для себе свідчень. У США відповідача не можна змусити свідчити проти самого себе. Наприклад, цим правом скористався О. Дж. Сімпсон на кримінальному процесі проти нього. Однак якщо відповідач вирішує дати свідчення, він повинен відповісти як на питання обвинувачення, так і захисту.

– Юридична дієздатність. Відповідач має бути психічно здатним зрозуміти, у скоєнні якого правопорушення він обвинувачується.

– Невідкладний розгляд справи. Конституція гарантує невідкладний розгляд справи судом неупереджених присяжних тієї юрисдикції, на території якої було здійснено правопорушення. Проте справа може бути передана на розгляд до іншого суду, якщо виникне думка, що не вдається підібрати неупереджених присяжних.

– Досудовий розгляд. Відповідач має право вимагати надання йому достатнього часу для підготовки до захисту і відмовитися від свого права на невідкладний розгляд справи судом.

Він має також право ознайомитися з будь-якими доказами, що є у обвинувачення, які могли б довести його невинуватість. До того ж він має право опитати свідків до початку судового процесу.

Хід судового процесу

Кримінальний процес починається зі вступних промов. Першим виступає представник обвинувачення, другим – представник захисту. Після цього обвинувачення надає свої докази і викликає свідків, яких піддають перехресному допитові з боку захисту. На цьому етапі суд – по суті, суддя – може припинити справу, якщо вважатиме, що наявні докази не доводять факту скоєння підсудним злочину.

Потому захист має можливість представити свої докази і викликати свідків. Після того як захист викладе свої аргументи, обвинувачення може представити докази, які їх спростовують. Як і в цивільному судочинстві, суддя контролює хід судового процесу і ухвалює рішення за спорами про допустимість доказів. Судовий процес завершується заключними промовами обох сторін і залишенням журі присяжних зали суду для проведення наради після отримання інструкцій судді.

За кожним із пред'явлених підсудному обвинувачень журі має визнати його винним або невинуватим. У разі ухвалення рішення про невинуватість процес припиняється і відповідач звільняється. Якщо ж відповідача буде визнано винним або він сам заявить про свою вину, усуваючи необхідність продовження судового процесу, починається етап винесення вироку. Це не стосується справ, за якими відповідача може бути засуджено до смертної кари: у цьому випадку присяжні мають зробити вибір між смертною карою і менш суворою покаранням.

Процедура винесення вироку складається з попереднього розслідування ще до етапу винесення вироку і написання звіту з усіх питань, пов'язаних із наступним винесенням вироку. Підсудний має право ознайомитися з цим звітом і висловити щодо нього свої зауваження. Підсудний також має право на присутність адвоката під час виголошення винесеного вироку. Після цього суд зачитує вирок, у якому має бути визначена встановлена для підсудного міра покарання і способи її реалізації. Суддя формулює вирок у строгій відповідності до передбачених законом норм, якщо такі існують.

Дуже важливим є те, що всі підсудні за кримінальними справами мають право оскаржити винесений їм вирок у суді вищої інстанції, а в деяких випадках – аж у Верховному Суді США. Вирок суду може бути скасовано, якщо було допущено юридичні помилки або порушено права відповідача. Процедура оскарження вироку є невід'ємною частиною судової системи США. Чимало підсудних домоглися відміни або пом'якшення апеляційними судами винесених їм вироків.

Одним із найвідоміших випадків відміни вироку на підставі апеляції стала справа лікаря Сема Шеппарда, якого 1954 року було засуджено за вбивство дружини. Перші апеляції Шеппарда, в тому числі до Верховного Суду, були відхилені. Але в 1966 році Верховний Суд відмінив вирок і постановив, що Шеппард має право на проведення повторного судового процесу. Пізніше того ж року нове журі присяжних його виправдало. Справа Шеппарда набула тоді великого розголосу, але ще більшу популярність отримала після того, як на її основі було створено популярне в 60-х роках шоу «Втікач», яке довгий час не сходило з телеекранів. Виграти справу або домогтися відміни винесеного їм вироку в результаті процедури

його оскарження змогли також численні менш відомі підсудні.

Хід цивільного судового процесу

У цивільних судових процесах відповідач має багато прав, але не всі права, передбачені для кримінального судочинства. Цивільна справа починається з написання позивачем письмової заяви, яка називається «позов», де викладаються суть позовної вимоги і засоби судового захисту, яких він домагається. Після цього суд направляє відповідачеві судову повістку, де йому приписується дати відповідь на позов протягом певного терміну після отримання повістки.

Відповідач має визнати або відкинути кожне із звинувачень і представити аргументи на свій захист. Він також має право висловити претензії до позивача, співвідповідача або будь-якої особи, яка спочатку не фігурувала у справі. Крім того, він може клопотатися про відхилення позову через недійсність сформульованої до нього претензії. Він також має право просити суд відхилити позов на підставі відсутності юрисдикції стосовно предмету позову або самого відповідача. Він також може висунути припущення про те, що позивач подав позов «не до того суду» або що відповідач не був належним чином повідомлений про всі обставини справи.

Наступним етапом є об'ємний «процес збору доказів», у якому суд, зазвичай, участі не бере. Проте сторона, яка домагається збору доказів, звертається по допомогу до суду, щоб змусити незгідливого опонента або іншу особу надати необхідну інформацію. Сторона, від якої домагаються невмотивованого збору доказів, також може звернутися до суду по захист.

Збір доказів може включати письмові запитання, відповіді на які необхідно давати під присягою; усні свідчення під присягою; запити

про надання відповідних документів; медичну або психіатричну експертизу, якщо стверджується, що відповідач завдав позивачеві тілесних ушкоджень, а також запити про визнання фактів, які не стосуються предмету спору. Перед початком судового процесу будь-яка зі сторін може клопотатися про ухвалення сумарного рішення в порядку спрощення судового провадження щодо будь-якого питання, не підкріпленого доказами. Якщо розгляд справи буде продовжено в судовому порядку, суд може ухвалити досудову постанову, визначивши питання, які необхідно розв'язати під час судового процесу, і передбачивши інші заходи для пришвидшення розгляду справи.

Цивільні справи інколи пов'язані з тяжкими злочинами, як, наприклад, у справі Сімпсона. Але часто вони пов'язані з менш серйозними правопорушеннями, наприклад, спорами між орендодавцем і орендарем. У деяких випадках відповідати в судовому порядку доводиться третім особам. Наприклад, у справі про недавню перестрілку в Атланті (штат Джорджія), під час якої ймовірного злочинця було вбито, родич однієї з його жертв подав позов на інвестиційну компанію, на території якої сталася перестрілка, на власників будівлі, на компанію, відповідальну за забезпечення безпеки на місці інциденту, а також на спадок злочинця, який загинув.

Цивільні справи, зазвичай, розглядаються на відкритому для громадськості судовому процесі в присутності судді та журі присяжних кількістю від 6 до 12 осіб, вибраних шляхом випадкового відбору, якщо сторони не домовляться про проведення судового процесу в присутності лише одного судді. Як і в кримінальній справі, сторони мають право дати відвід певним присяжним. Суддя керує судовим процесом і визначає можливість застосування законів. Після вступних промов позивач, на якого

покладено тягар доведення вини, представляє свої докази. Якщо докази не витримують критики, позов відхиляється уже на цьому етапі. Якщо докази вважаються достатніми, настає черга відповідача викласти свої аргументи.

Після того як обидві сторони представили свої докази, суддя може відхилити будь-яке або всі обвинувачення, не підкріплені доказами. Потім кожній стороні надається можливість зробити заключну заяву, після чого суддя пояснює присяжним норми права. Якщо справа переходить до журі, тільки воно має визначити справжні факти і ухвалити в цій справі відповідний вирок. Проте в цивільних судових процесах журі частіше дозволяється ухвалювати вирок, ніж у кримінальних судових процесах. Якщо справа розглядається без журі присяжних, то вирок виносить суддя.

Покарання, передбачені для цивільних справ, загалом набагато легші, ніж для справ кримінального судочинства. Наприклад, у справі Сімпсона, яка розглядалася за цивільним судовим провадженням, відповідачеві було винесено вирок сплатити 8,5 млн. доларів. Хоча таке покарання може видатися суворим, та воно набагато легше, ніж довічне ув'язнення, яке отримав би Сімпсон, якби його визнали винним у процесі кримінального судочинства. Сімпсона одностайно визнали винним у цивільному судовому процесі, хоча, за каліфорнійськими законами, його було б визнано винним, навіть якби з 12 членів журі присяжних 3 особи мали іншу думку. Проте в кримінальному процесі вердикт має бути одностайним.

Крім фінансових відшкодувань, покарання у цивільному процесі може передбачати необхідність для сторони виконувати якусь дію або утримуватись від її виконання чи інше відповідне відшкодування. Суддя також може накласти на винну сторону покарання у вигляді відшкодування судових витрат. Ці суми невели-

кі і, як правило, не передбачають оплату послуг юристів. Як і в кримінальних справах, сторона, яка програла процес, має право подати апеляцію.

Висновок

Судова система в США може видатися надто складною для деяких іноземців. Це змагальна система, в основі якої лежить розгляд справ за участю присяжних, що, безперечно, не є бездоганим. Але така система має ту перевагу, що судовий процес незалежний від впливу державних органів. Жоден громадянин Америки не потрапляє за ґрати тільки тому, що цього хоче влада. Таке рішення ухвалює журі присяжних, його співгромадяни, які розв'язують справу, спираючись на неупереджений розгляд доказів, представлених у суді, наскільки це можливо, так, щоб тільки винних було засуджено і покарано.

Порівняльний аналіз систем прецедентного і цивільного права

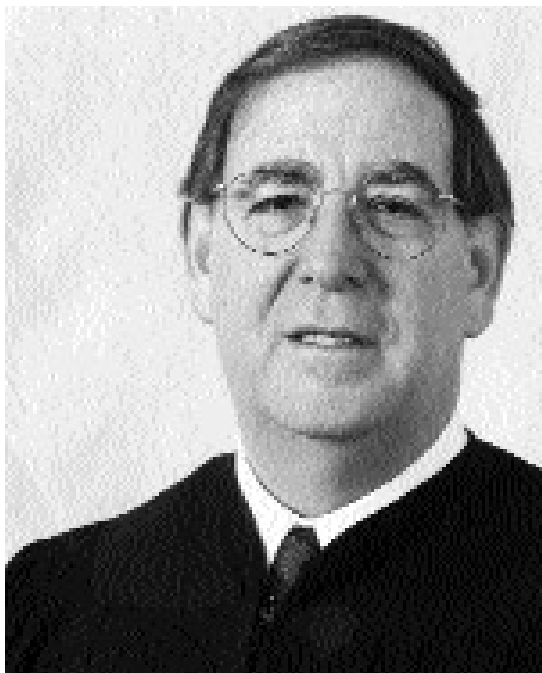
Суддя Пітер Дж. Мессітт

Найхарактернішою особливістю юридичної системи США є незалежність органів судової влади. Оскільки судочинство є рівноправною гілкою влади, суди діють переважно поза контролем з боку законодавчої та виконавчої влади, неупереджено ухвалюючи рішення у справах, не зазнаючи впливу з боку суспільної думки. Американський народ поважає свої суди і суддів, хоча й критикує їх інколи. У пропонованому порівняльному аналізі систем прецедентного і цивільного права суддя окружного федерального суду США Пітер Мессітт (штат Меріленд) розглядає деякі основні аспекти обох систем і пояснює, чим американська система прецедентного права відрізняється від системи цивільного права.

СЬОГОДНІ У СВІТІ ІСНУЄ дві основні юридичні системи: цивільного права і прецедентного права. Країни континентальної Європи, Латинської Америки, більша частина Африки і багато центральноєвропейських та азійських держав застосовують систему цивільного права. До країн, де діє система прецедентного права, належать Сполучені Штати Америки, Велика Британія та інші країни, які раніше входили до складу Британської імперії.

Коріння системи цивільного права сягає стародавнього римського права, оновленого в VI ст. імператором Юстиніаном і пізніше видозміненого юристами Франції та Німеччини.

Система прецедентного права почала створюватися в Англії майже тисячоліття тому. На час створення Британського парламенту королівські судді почали класти в основу своїх рішень прецеденти у галузі звичаєвого права, які найчастіше застосовувались у державі. Таким чином формувалася певна сукупність рішень, які стосувались цієї галузі права. Цьому

Пітер Дж. Меccім

процесові сприяли кваліфіковані юристи. На європейському континенті відновлені збірники законів Юстиніана та юридична система католицької церкви відігравали вирішальну роль в упорядкуванні тисяч місцевих законів. Створюючи свою гнучку юридичну систему, Англія зазнала меншого впливу з боку цих джерел. Вона ніколи не поділяла ідею Французької революції про обмеження влади суддів і про те, що їхні повноваження мають бути строго обмежені застосуванням тих законів, які прийняті законодавчими органами.

В Америці британські колоністи продовжували традиції своєї країни. Більше того, одним із звинувачень на адресу британського короля, викладених у Декларації Незалежності США, було те, що він позбавив колоністів їхніх прав жителів Британії, зробивши колоніальні суди «залежними лише від своєї волі на весь строк їхніх повноважень», і що він позбавив людей «переваг суду присяжних».

Після Американської революції англійське прецедентне право було із захопленням прийнято незалежними штатами Америки. Протягом наступних двохсот років прецедентне право в Америці зазнало багатьох змін економічного, політичного та соціального характеру і перетворилося на систему, яка має свої відмінності як у способах, так і в стилі ведення судочинства.

Чим відрізняється американська система прецедентного права від системи цивільного права?

Право, «яке створюється суддями»

Часто твердять, що система прецедентного права складається з неписаного права, «яке створюється суддями», тоді як цивільне право засноване на кодексах законів. Нинішнє право в Сполучених Штатах «створюється» переважно законодавчою владою. Проте деякою мірою можна говорити про правильність вищевизначеного визначення права, «яке створюється суддями».

Історично значна частина американської системи прецедентного права є результатом судових рішень, особливо в таких важливих галузях, як право власності, контракти і громадські правопорушення, відомі в країнах цивільного права під загальною назвою «приватні правопорушення». У країнах цивільного права, навпаки, було розроблено й прийнято ґрунтовні кодекси законів, які містять такі розділи: права особи, речове право, юридичні зобов'язання, право спадкування, а також кримінальні, процесуальні кодекси і зводи законів з комерційного права.

Але неправильно було б говорити про те, що прецедентне право — це неписане право. Судові рішення, які інтерпретують закони, існують у письмовому вигляді і завжди були до-

ступними для використання. З найдавніших часів (гарним прикладом може слугувати Велика хартія вільностей) існувало «законодавство» – те, що в системі цивільного права називається «прийнятими законами». У Сполучених Штатах до таких належать конституції (як федеральна, так і окремих штатів), а також законодавчі акти, прийняті Конгресом США і законодавчими зборами штатів.

Крім того, і на федеральному рівні, і на рівні штатів значна частина права вже зведена у кодекси. Наприклад, на федеральному рівні існує Федеральний податковий кодекс. Законодавчі збори штатів прийняли єдині кодекси у сферах кримінального й комерційного права. Також існують єдині правила проведення цивільних і кримінальних процесів, і хоча вони, здебільшого, приймаються вищими судовими органами федерального рівня чи штатів, зрештою вони отримують схвалення законодавчих органів. Проте слід зазначити, що багато законодавчих і правових актів просто закріплюють рішення, прийняті в системі прецедентного права. Судові рішення, які тлумачать конституції і законодавчі акти, також стають джерелами права, тому уявлення про американську систему як про право, «яке створюють судді», є в цілому правильним.

Водночас у країнах з цивільним правом не все право кодифіковане в сенсі систематизації в ґрунтовну цілну єдність законодавчих актів з усіх галузей. Інколи приймаються окремі закони з конкретних питань без внесення їх до відповідних кодексів. Ці закони просто діють паралельно з більш загальним цивільним чи кримінальним кодексами юридичної системи. І хоча у цивільному праві рішення судів вищої інстанції не мають сили закону для наступних подібних справ (як це є в прецедентному праві), на практиці в багатьох країнах з цивільним правом суди нижчої інстанції зазвичай викону-

ють рішення судів вищої інстанції внаслідок переконливої аргументованості їхніх рішень. Проте, згідно з принципами цивільного права, суддя юридично не зв'язаний попереднім рішенням суду вищої інстанції в такій самій або аналогічній справі і має цілковите право повністю проігнорувати це рішення.

Концепція прецеденту

У Сполучених Штатах судові рішення мають силу закону, і громадяни, юристи й, безперечно, самі суди зобов'язані їх дотримуватися. Це відображено в «концепції прецеденту», яка передається латинською фразою *stare decisis* – «рішення має залишатися в силі». Рішення, прийняті судом вищої інстанції, мають обов'язкову силу для суду нижчої інстанції тієї самої юрисдикції в однакових чи подібних справах.

Ця традиція, успадкована Сполученими Штатами від Англії, ґрунтується на кількох практичних міркуваннях. До них належать передбачуваність результатів, прагнення однаково поводитися з усіма особами, які зіткнулися з однаковими або подібними юридичними проблемами, переваги прийняття такого рішення з питання, яке було б пов'язане з усіма наступними справами, а також повага до накопиченої юристами й суддями мудрості. При цьому, проте, мається на увазі, що основні законотворчі обов'язки покладені на законодавчу владу, а судді мають тлумачити закони, за нагальної необхідності заповнюючи прогалини, коли конституції чи закони не містять конкретних положень або повністю обходять якісь питання.

Таким чином, у концепції прецеденту містяться важливі обмеження. Перш за все, рішення будь-якого суду буде обов'язковим для суду нижчої інстанції, якщо суд, який ухвалив рішення, є вищим у тій самій ієрархії. Наприклад, рішення Верховного Суду США з питань

ня конституційного чи федерального закону обов'язкове для всіх американських судів, оскільки з цих питань усі суди вважаються нижчими і належать до тієї самої судової вертикалі, що й Верховний Суд США. Але рішення, ухвалені одним із кількох окружних федеральних апеляційних судів (судів середнього рівня), обов'язкові лише для окружних федеральних судів першої інстанції, розташованих у відповідному регіоні. Рішення верховного суду штату щодо тлумачення закону цього штату обов'язкові на всій території штату, якщо вони не суперечать Конституції і федеральним законам.

Американські судді виявляють велику обережність, ухвалюючи рішення. Як правило, вони беруть до розгляду лише реальні судові справи або спори, порушені сторонами, інтересів яких це безпосередньо стосується. До того ж судді, зазвичай, ухвалюють рішення у справах, зважаючи на найменші можливі підстави, наприклад, обходячи конституційні питання, коли справу можна вирішити, спираючись на звичайні закони. Крім того, право, «яке створюється суддями», становить частину їхніх рішень тільки у тому випадку, коли це абсолютно необхідно для ухвалення рішення у справі. Будь-які інші тлумачення закону вважаються неофіційними.

Ще одним обмежуючим фактором концепції прецеденту є те, що наступна справа має бути такою самою або дуже схожою на попередню. Якщо виявляється, що обставини справи не збігаються точно або не є суттєво схожими, суд, що ухвалює рішення у справі після того, як відбувся прецедент, зможе послатися на відмінності і не буде зв'язаний попереднім судовим рішенням.

Найвищий судовий орган будь-якої юрисдикції, наприклад, для Сполучених Штатів – Верховний Суд США або для штату – його верховний суд, може відмінити прецедент, на-

віть якщо обставини справи збігаються або суттєво схожі на обставини попередньої справи. Наприклад, у 1954 році, ухвалюючи рішення у відомій справі про расову інтеграцію шкіл «Браун проти Ради з питань освіти», Верховний Суд США відмінив рішення, ухвалені ним в аналогічній справі у 1896 році.

Але така пряма зміна раніше прийнятих рішень трапляється нечасто. Ймовірнішим є випадок, що при ухваленні рішень у наступних справах суд вищої інстанції вкаже відмінності нових справ, відходячи від прецедентів, які стали небажаними. Прецеденти судів вищої інстанції, що вже довгий час існують, переважно залишаються чинними.

Систематизація законів

Де знайти в Америці закон? Може видатися, що, зважаючи на одночасне існування законодавчого права і судових рішень, які становлять це право, такий пошук може виявитися проблематичним. Та насправді це завдання відносно просте. Незважаючи на те, що значна частина американського права не зведена у кодекси законів, вона систематизована і організована за предметами. Юридичні енциклопедії і трактати, написані поважними професорами і практикуючими юристами, викладають право в логічній послідовності, як правило, даючи також історичну перспективу. Ці авторитетні книги містять довідкову інформацію про основи й конкретні принципи права за різними правовими розділами, а також посилання на відповідні закони і юридичні рішення. Перегляд «зводів законів» і опублікованих у вигляді книг справ, що називаються збірниками судових рішень, які існують сьогодні також в електронному варіанті, є досить нескладною справою.

Важливо також відзначити, що в системі прецедентного права трактати авторів мають

меншу значущість, ніж у системі цивільного права. У країнах цивільного права їхні праці часто вважаються джерелами права і використовуються для розробки доктрин з конкретних правових питань. У системі цивільного права судді надають великого значення міркуванням авторів трактатів. У Сполучених Штатах, навпаки, доктрини, розроблені авторами трактатів, не мають обов'язкової сили, хоча на них можна робити посилання для більшої переконливості.

Порівняння прецедентного і цивільного права

Крім вказаних особливостей, у системі прецедентного права існує багато інститутів, які, зазвичай, відсутні в системах цивільного права. Найважливішим із них є журі присяжних, яке, за згодою сторін, бере участь і в цивільних, і в кримінальних процесах. Журі присяжних складається з вибраної шляхом жеребкування групи громадян у складі, як правило, 12 осіб, які встановлюють факти у справі. Коли відбувається процес за участю журі присяжних, суддя роз'яснює журі основи права, але встановлення фактів лишається прерогативою присяжних. Це означає, що звичайні громадяни вирішують, яка сторона візьме гору в цивільному процесі, а в кримінальній справі – винен чи не винен обвинувачуваний у скоєнні дій, які йому інкримінуються.

Інститут суду присяжних справив значний вплив на прецедентне право. Оскільки члени журі беруть участь у його діяльності на тимчасових засадах з метою встановлення фактів, засідання судів у системі прецедентного права зазвичай обмежені у часі й інколи тривають лише кілька днів (хоча іноді засідання продовжуються кілька тижнів або навіть місяців). Наголос робиться на усному опитуванні свідків, хоча документи також представляються як до-

кази. Юристи несуть відповідальність за представлення справи, а суддя, який проводить слухання, не займається розслідуванням справи до початку судового засідання. Юристи, які представляють протилежні сторони, допитують свідків у ході слухань, тоді як суддя, по суті, виконує функцію рефері. Свідчення, надані свідками, записуються дослівно секретарем суду або записуючими пристроями.

Суд першої інстанції (тобто суд, де проводиться перше слухання справи) в американській системі є тією установою, в якій оформляється вся документація по справі. Загалом, апеляційні суди обмежують свій розгляд рішень суду нижчої інстанції шляхом виявлення юридичних, а не фактичних помилок. При поданні апеляції не можна представляти нових доказів.

Все це значно відрізняється від судочинства у системі цивільного права, де журі присяжних здебільшого не існує. У цій системі, замість проведення єдиного безперервного судового процесу, може бути проведено серію судових слухань протягом тривалого часу. Документи відіграють важливішу роль, ніж свідчення, надані свідками. Суддя бере активну участь у розслідуванні справи, а також проводить опитування свідків. Замість дослівного протоколу слухань, документація по справі складається із записів судді і документів розслідування. Апеляції можуть подаватися як стосовно фактів, так і стосовно юридичних помилок, і апеляційний суд може приймати й інколи приймає до розгляду нові докази.

Незважаючи на існуючі відмінності, як прецедентне, так і цивільне право мають на меті справедливе, швидке і недороге розв'язання судових спорів.

Останнім часом американські суди почали приділяти особливу увагу наданню постійної оцінки рівню організації судового процесу з метою поліпшення якості правосуддя. В результа-

ті цього в діяльності американських судів з'явилося багато нових напрямків. До них належать альтернативні механізми розв'язання спорів (серед яких є арбітраж і посередництво), а також процедурні механізми, такі як рішення, ухвалені в порядку спрощення судочинства, і судові рішення на користь позивача у зв'язку із нез'явленням відповідача. Всі ці засоби використовуються суддями для ухвалення рішень у справах на ранній стадії розгляду без проведення формального судового процесу.

Судова етика в умовах правової держави

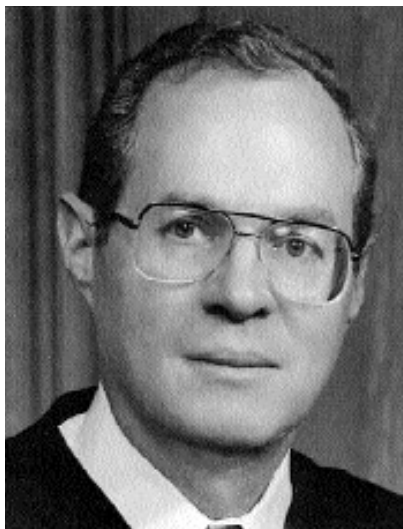
Суддя Верховного Суду США Ентоні Кеннеді

В основі конституційної демократії лежить верховенство права, а одним із найважливіших компонентів влади закону в умовах конституційної демократії є його неупередженість. На організованій для словенських суддів телевізійній прес-конференції суддя Верховного Суду США Ентоні Кеннеді розповідає, яким чином судова гілка влади має гарантувати неупередженість принципу верховенства права, підтримуючи при цьому тонку рівновагу між судовою етикою і незалежністю суду.

СУДОВА ЕТИКА ТІСНО пов'язана з незалежністю суду, і важко говорити про одне, не згадуючи про інше.

Закон – це обітниця. Ця обітниця складається із неупередженості. Якщо обітниця порушується, якщо відсутня неупередженість при дотриманні, виконанні та тлумаченні закону, тоді право у тому вигляді, в якому ми його знаємо, припиняє існування...

Незалежність суду тісно пов'язана з його неупередженістю. Обов'язок судової влади – наполягати на тому, щоб інші гілки влади надавали їй ресурси, підтримку і захист, необхідні для виконання судом його функцій. Проте переконати в цьому інші гілки влади важко, частково тому, що деякі законодавці вважають, що у суддів легка робота. Законодавці неохоче підвищують суддям платню або призначають більше суддів. Це важко ще й тому, що ресурси незначні, а законодавці мають дбати про бу-

Ентоні Кеннеді

дівництво лікарень, шкіл і доріг... Проте дієва правова система настільки ж важлива для зростаючої економіки і прогресивного суспільства, як лікарні, школи та дороги. Тому обов'язок судді – пояснювати, що суди і законність є важливим складником базової інфраструктури будь-якого суспільства.

Концепція судової етики

Уся концепція судової етики тісно пов'язана з незалежністю судів. Якби когось із вас попросили розповісти своїм колегам про предмет судової етики, спочатку ви, напевно, не захотіли б цього робити або посоромились... Але говорити про судову етику дуже важливо. Це не означає, що сам промовець бездоганний. Це означає, що ми достатньо дбаємо про те, аби судова влада мала репутацію чесної і неупередженої у всіх своїх діях і щоб вона була такою на практиці. Судова етика, так само як і незалежність судової влади, пов'язана з уявленнями та реальністю. Якщо існує думка, враження про нечесність – на судову владу падає тінь.

Можна розглядати кодекс етики суддів як такий, що складається з трьох частин. Першою частиною є те, що кожен суддя має вважати за свій персональний кодекс якомога вищі мірила особистої й професійної поведінки. Ваше особисте життя, те, як ви ставитесь до своєї сім'ї, до суспільства, обов'язково стає відомо громадськості, і ви маєте демонструвати таку поведінку, справедливість, чесність, прямоту, яких ми очікуємо від наших найвідповідальніших громадян.

З професійного погляду, суддя має поводити себе так, як це належить високій судовій посадовій особі. Манери і темперамент дуже важливі. Наприклад, інколи судді буває важко стриматися, коли адвокат навмисно розпочинає суперечку з судом... Але суддя має наполягати на тому, щоб адвокат поважав не особисту гідність судді, а авторитет того закладу, представником якого є суддя. Це ціле мистецтво – навчитися управляти адвокатами у вашій судовій залі.

Дехто з найкращих суддів у федеральній системі США, з якими я знайомий, ніколи не притягав адвокатів за неповагу до суду, ніколи не застосовував санкцій до адвокатів. Але своїми манерами, виглядом, усією своєю поведінкою вони наповнюють зал засідань такою атмосферою поваги, що жоден адвокат ніколи не наважиться вийти за межі належної поведінки перед лицем цього судді...

Кожна сторона, яка позивається, прагне неупередженого розгляду справи. І такий розгляд має бути неупередженим і не викликати щодо цього жодних сумнівів... Суддя має забезпечувати неупередженість судового розгляду різними способами. Він має надавати однаковий час усім сторонам. Він повинен діяти швидко.

Якщо сторона, яка позивається, домагається неупередженого слухання, найчастіше вона вважає, що правосуддя здійснилося. Більшість

людей, які звертаються до суду з метою розв'язання справи, переконані в тому, що коли їх вислухає нейтральна, неупереджена особа, то правосуддя здійсниться.

Боротьба за неупередженість

У рамках особистого й професійного кодексу судді мають уникати зіткнення інтересів. Можливо, хтось із ваших родичів працює у сфері сільського господарства, бізнесу або промисловості. Чи впливає це на ваш настрій? Чи впливає це на ваше ставлення до різних питань? Чи впливає на рішення, яке ви приймаєте, те, що ви народились у певному регіоні країни? Все це позначається на вашій позиції.

Але секрет, який дає змогу стати суддею з високими етичними нормами, полягає в тому, щоб ніколи не припиняти вивчати себе. Я працюю суддею понад 20 років і дивуюсь, як часто мені доводиться повертатися до самого початку і запитувати себе: «Чи не перебуваю я під владою певної прихованої упередженості, певної схильності, певної небезсторонності, певної заобов'язаності, яких не помічаю навіть я? Що конкретно спонукає мене розв'язувати справу саме таким чином?» Мені доводиться аналізувати своє минуле, власну інтелектуальну позицію, щоб гарантувати свою неупередженість.

Боротьба за нейтралітет, боротьба за неупередженість у свідомості судді ніколи не припиняється. У вас мають бути певні зовнішні орієнтири, які дають змогу прагнути абсолютної неупередженості; але ви можете її ніколи не досягнути, тому що всі ми є продуктом власних забобів і власного минулого.

Етичні канони

Проте існують певні основоположні правила

для неупередженого слухання справи. По-перше, ви не можете мати фінансової або особистої зацікавленості у справі, яку слухаєте. Звучить досить просто, але що відбуватиметься, якщо член вашої сім'ї володіє акціями корпорації або хтось із друзів сказав вам, що сподівається на певне вирішення справи? Маємо зіткнення інтересів, і ви повинні цьому протистояти.

У Сполучених Штатах, якщо говорити про федеральну судову владу, особистий кодекс поведінки підсилюється писаними етичними канонами. На мій погляд, особистий кодекс поведінки має знаходити відбиття в писаному кодексі етики, і судді мають обговорювати цей кодекс.

Коли ви слухаєте або читаєте американський кодекс етики, він звучить так просто, так елементарно, що може видатися, ніби з ним погодиться кожен. Він звучить майже занадто спрощено і банально. Дозвольте навести вам сім етичних канонів. Ці приписи являють собою принципи, яких ніхто не може оскаржити.

– Суддя повинен зберігати чесність і незалежність судової влади.

– Суддя повинен уникати неналежних дій у всіх видах діяльності і не допускати сумнівної поведінки.

– Суддя повинен виконувати посадові обов'язки неупереджено і старанно.

– Суддя може займатися позасудовою діяльністю з метою вдосконалення закону, правової системи і процесу здійснення правосуддя.

– Суддя повинен регулювати позасудову діяльність, звівши до мінімуму ризик конфлікту із судовими обов'язками.

– Суддя повинен регулярно подавати звіти про прибутки, отримані за правову і позасудову діяльність.

– Суддя повинен утримуватись від політичної діяльності.

Деякі з цих канонів, у тому числі стосовно оприлюднення своїх прибутків, відображають

офіційну позицію судової влади Сполучених Штатів, в основному задля уникнення фінансових конфліктів. За законом ми зобов'язані подавати публічний звіт з переліком усього особистого майна, усіх активів, акцій і всіх прибутків; Ми так намагалися усунути підстави для виникнення сумнівів щодо неупередженості, що наполягли на декларуванні усіх акцій, якими володіє суддя. Наприклад, якщо суддя володіє хоча б однією акцією компанії чи дружина (чоловік) або член родини судді володіє однією акцією, то суддя в обов'язковому порядку відводиться від участі у справі, пов'язаній з цією компанією... Або якщо суддя вважає, що має достатню зацікавленість у справі і що неупередженість не може бути гарантована, він не повинен брати участі у засіданні, навіть якщо про це просять адвокати.

Комітет суддів

У федеральній судовій владі США існує комітет суддів, який відповідає на питання усіх членів судової влади, пов'язані з судовою етикою... Комітет дає судді не тільки пораду і певні принципи для обдумування і взяття до уваги, але й надає йому певний захист. Якщо пізніше суддю критикуватимуть за слухання справи, він може сказати: «Я написав про це в комітет, і комітет зі мною погодився».

Дозвольте навести приклад. Був у нас суддя, який довгий час працював над розглядом дуже складної антитрастової справи. Під час судового розгляду справи він познайомився з жінкою, і вони одружились. Виявилося, що його дружина володіє значною кількістю акцій корпорацій, якими він займався, і тому він письмово звернувся до комітету з питанням, як йому слід далі вчинити...

Отже, етична система має включати в себе особистий і професійний кодекси, вона повинна мати виписану систему етичних норм і ме-

ханізмів, які забезпечують їх виконання.

Визнання кодексу судової поведінки

Час від часу той чи інший суддя ганьбить судову присягу і місце судді. Це кидає тінь на правосуддя в цілому. Сумно, але судді також люди, і, звичайно, вони теж не позбавлені людських вад...

У федеральній системі Сполучених Штатів суддя може бути усунений з посади тільки шляхом імпічменту Сенатом США. За нашу 200-річну історію було лише 7 випадків, коли Сенату доводилося усувати суддю. Ще деякі судді йшли у відставку під тиском... через корупцію, хабарництво, алкоголізм чи психічну нестабільність.

Крім усунення судді шляхом імпічменту в Сполучених Штатах існує дисциплінарний механізм, за допомогою якого суддям оголошується зауваження чи догана за неналежну поведінку. Це контролюється самою судовою владою, і я вважаю дуже важливим, щоб будь-який механізм засудження чи оголошення суддям догани, поза усуненням з посади, був у відданні судової влади. Проте, в свою чергу, судова влада повинна мати досить тверду етику, досить сильну традицію неупередженості й незалежності, для того щоб мати змогу розв'язувати власні проблеми...

Це складова частина незалежності суду. Це не означає, що ми повинні покривати чи захищати членів власної гільдії. Це означає, що ми повинні діяти прямо й енергійно, визнаючи, що етичний кодекс суддів необхідний, що він має бути конкретним, що ми повинні розуміти, в чому він полягає, і забезпечувати його виконання.

Я говорив досить довго, а тепер хотів би відповісти на ваші питання.

ПИТАННЯ: *У Конституції Словенії є спеціальне положення, яке передбачає, що суддя може бути членом політичної партії, але не повинен обіймати якусь посаду в політичній організації. Під час місцевих і державних виборчих кампаній виникли серйозні питання про те, чи може суддя ідентифікувати себе як члена політичної партії і чи може суддя публічно підтримувати кандидата на державну посаду, який не належить до судової системи. Чи не вважаєте Ви, що така політична діяльність некоречна?*

СУДДЯ КЕННЕДІ: У судустрої США існує федеральна судова система, членом якої я є, та 50 окремих судових систем штатів. Деякі відповіді, які я дам вам сьогодні, відображають федеральну традицію – більш жорстку, більш відсторонену, яка більше наполягає на поділі влади. Тому я дам вам дві відповіді – з погляду штату і з федерального погляду.

Дотримуючись федеральної традиції, ми жахнулись би, якби суддя підтримав політичного кандидата. На наш погляд, це не відповідає принципів поділу влади, якого ми маємо дотримуватися за нашою конституційною системою. Ми вважаємо, що судді не повинні ототожнюватися з тією чи іншою політичною партією.

У системі штатів низка посад суддів є виборними. Цей факт викликає у наших друзів із багатьох європейських держав сумніви, чи може такий суддя взагалі бути незалежним, якщо він обійняв свою посаду в результаті виборів. У Сполучених Штатах це теж викликає немало дискусій, тому що у нас є проблема, пов'язана з величезними грошовими витратами на телевізійні кампанії, під час яких інколи ведеться агітація за кандидатів на посаду судді. Тому задане вами питання про суддів і політику досить актуальне для Сполучених Штатів.

Якщо судова влада має намір бути неза-

лежною, вона повинна відмежуватися від політичної діяльності. Судова влада не може виявитися втягнутою до партійних суперечок, які обов'язково відбуваються в активній політичній системі. Тому я думаю, що нерозумно додавати до імені судді ті чи інші судові та політичні ярлики, і переконаний, що судді не варто підтримувати політичного кандидата. Однією з жертв, яку ви приносите, йдучи до судової влади, є подальша неможливість вашої участі в певних проявах суспільного і приватного життя; зрештою ви викличете недовіру до неупередженості судової влади, якщо займатися політичними справами...

На мій погляд, просування суддів і оцінка їхньої діяльності мають ґрунтуватися на їхніх професійних заслугах і відданості принципів неупередженості закону. Так що у тій мірі, наскільки це дозволяють ваші культура і політична система, я б ужив усіх можливих заходів, аби поставити суддю поза політичними пристрастями й політичною діяльністю.

ПИТАННЯ: *Нині у Словенії розгорілися дебати про зміни в Конституції. Чи бачите Ви якісь перепони до того, щоб асоціація суддів сприяла вдосконаленню конституційного права, організовуючи дискусії або беручи участь у підготовці проекту Конституції?*

СУДДЯ КЕННЕДІ: Судді здійснюють владу в рамках державного апарату. Тому необхідно, щоб судді з їхнім професійним досвідом і відданістю принципу неупередженості закону брали участь у тих дискусіях і заходах, які дадуть змогу покращити законодавство.

У Сполучених Штатах існують конкретні правила в наших канонах, які не тільки надають можливість, а й заохочують суддів викладати, брати участь у заходах з удосконалення правової системи...

Коли американські судді шукають спільників, ми часто звертаємося до наших друзів і колишніх колег... Ми робимо це відкрито, пояснюючи у відкритому листі, в чому полягають наші суддівські турботи. Ми не можемо бути настільки відстороненими від світу, щоб бути спроможними чи зобов'язаними ігнорувати проблеми, законодавство і заходи, які впливають на судову владу; і я вважаю цілком прийнятним для судді брати участь у таких заходах і дискусіях.

Проте суддя має бути дуже обережним, аби було зрозуміло, що він займається цим поза рамками судової діяльності і не вестиме подібні дискусії на своєму робочому місці чи не включатиме це до своїх письмових заяв або рішень.

ПИТАННЯ: *Я прочитав ваш кодекс судової поведінки... і хотів би трохи більше довідатися про положення, які забезпечують виконання цих правил, і про те, якими є наслідки у випадку порушення і хто стежить за їх дотриманням?*

СУДДЯ КЕННЕДІ: У системі судової влади Сполучених Штатів у кожному регіоні існує так званий окружний федеральний апеляційний суд. Кожен штат і федеральний округ Колумбія належить до одного із 12 таких судів. У кожному із цих судів є головний суддя, при якому існує комітет, який складається наполовину із суддів, котрі працюють у судах першої інстанції, і наполовину – з апеляційних суддів. Будь-який громадянин або будь-який інший суддя може подати скаргу на того чи іншого суддю.

Деякі з таких скарг абсолютно необґрунтовані. Вони надходять від незадоволеної сторони, яка позивалася і висуває на адресу судді певні надумані звинувачення. Такі скарги швидко розслідуються і відхиляються. Якщо ж

мова йде про серйозні порушення, яких нібито припустився суддя, то вживається низка кроків. У деяких випадках головний суддя і комітет просто викликають суддю, конфіденційно розмовляють з ним на засіданні комітету і дають поради... За результатами засідання комітету не ведеться жодних записів, крім заяви про те, що скаргу прийнято до відома й розглянуто... Комітет вимагає від судді, щоб подібна поведінка не повторювалася в майбутньому, вказує на характер етичного порушення і шкоду, якої цей суддя завдав судовій владі.

Якщо ж порушення повторюється або має серйозний характер, то можуть застосовуватися такі дисциплінарні заходи, як публічне засудження і наказ головного судді відкликати певні справи у судді-порушника. Список справ цього судді обмежується або справи, в яких він допустив порушення, відкликаються.

Якщо порушення має дуже серйозний характер, становлячи грубе порушення норм судової етики або злочин, то головний суддя подає кандидатуру судді-порушника в Сенат США на предмет імпічменту. Таке траплялось, мені здається, двічі за останні 10 років, і в обох випадках судді були усунені з посади.

Деякі з цих проблем виникають тому, що суддя байдужий, несприйнятливий, а інколи й лінивий... Судді повинні вчитися. Деякі судді думають, що, посівши місце судді, вони можуть припинити навчання. Проте вони помиляються. Саме тоді, коли ви стаєте суддею, ви й повинні починати вчитися. Це частина ваших етичних обов'язків. Але деякі американські судді – а всі вони завалені роботою і перевантажені – просто припиняють про це дбати й задумуватися. Ось чому найкращим нашим заходом є порада інших суддів, і це в більшості випадків спрацьовує.

Хочу ще згадати, що в деяких штатах США існують комісії з відкликання суддів, у яких представлені звичайні громадяни, а не

судді. Це не стосується федеральної системи. Механізми, які діють у штатах, значно відрізняються від тих, які я описав.

ПИТАННЯ: *Дозвольте задати Вам непросте питання про незалежність суддів, виходячи з такого прикладу. В судовому провадженні перебуває справа про банкрутство щодо фірми, яка випустила так звані «ненадійні облигації». Конгрес веде розслідування про відповідальність політичних діячів, причетних до випуску цих облигацій. Чи може суддя, який слухає справу про банкрутство, проходити як свідок у цьому розслідуванні? І якщо так, то якими засобами послуговується суддя проти питань слідчих про рішення, винесені у цій справі про банкрутство?*

СУДДЯ КЕННЕДІ: Мені не хотілося б коментувати якусь конкретну справу, де я не знаю всіх тонкощів, але ваше питання дає мені можливість поговорити про деякі загальні принципи... Переважно наші правила прямо забороняють судді виступати у ролі свідка щодо морального обличчя людини. Але якщо у судді є певна інформація з приводу дій, які розслідуються, то, як і будь-який інший свідок, він зобов'язаний довести до відома органів розслідування відомі йому факти.

ПИТАННЯ: *Ваш кодекс судової поведінки говорить, що «судді можуть писати, читати лекції, викладати і виступати з неюридичних питань, а також займатися мистецтвом, спортом, іншими видами соціальної та рекреаційної діяльності, але все це не повинно входити в суперечність з їхніми судовими обов'язками». Хотілося б довідатися, по-перше, чи необхідна їм для цього чиясь згода? Наприклад, у нашій країні необхідно отримати згоду голови*

суду, якщо хочеш зайнятися якоюсь позасудовою діяльністю. По-друге, чи можуть вони отримувати платню за цю позасудову діяльність? І, по-третє, чи існує якась межа такої оплати? Наприклад, чи може суддя заробляти гроші якоюсь позасудовою діяльністю?

СУДДЯ КЕННЕДІ: У федеральній системі судді можуть заробляти гроші викладанням і публікацією книг чи статей. Цей заробіток обмежується федеральним законом і становить приблизно 10: посадового окладу судді. Але перш ніж зайнятися такою діяльністю, суддя повинен отримати дозвіл голови свого суду, щоб мати гарантію, що це не ввійде у суперечність із його судовою діяльністю... Ми не можемо брати платню за читання лекцій будь-якій групі осіб, чий інтереси пов'язані з судом. Ми можемо читати лекції лише на юридичних факультетах і в професійних асоціаціях. Що ж до участі в інших заходах, наприклад, в акціях протестів, мітингах і таке інше, то судді не можуть цим займатися.

.....

На завершення хотів би сказати, що для мене ця година пройшла чудово. Між суддями усього світу існує почуття спорідненості, зв'язку, симпатії. Ми поділяємо одні й ті самі прагнення, переконання, випробування і біди, одне й те саме відчуття успіху й хвилювання, відстоюючи верховенство права. На порозі нового тисячоліття, я думаю, історики визначать, як одне з великих досягнень нашої цивілізації за ці останні 100 років, подарунок людям в усьому світі права. Верховенство права розуміється як право, надане від народження кожній людині, а судді уособлюють як реальність, так і прагнення цього верховенства права.

Дуже вдячний.

Справа «Браун проти Ради з питань освіти». Рішення Верховного Суду США, яке змінило життя країни

Девід Піттс

У травні 1954 року Верховний Суд США прийняв знаменне рішення у справі «Браун проти Ради з питань освіти», згідно з яким існування окремих державних шкіл для білих і кольорових було оголошено таким, що суперечить Конституції. Прізвище Браун, яке увійшло до назви справи, належить Оліверу Брауну, афроамериканцеві, який вирішив домогтися судового рішення, коли його семирічну доньку Лінду не прийняли до початкової школи для білих у провінційному містечку Топека, штат Канзас, де мешкала їхня сім'я. Наш редактор Девід Піттс простежує історію ухвалення одного з найважливіших рішень в історії американського конституційного права. Це рішення змінило життя не тільки Топеки, а й усієї країни.

НАВЕСНІ 1954 РОКУ Олівер Браун був найвідомішим батьком в Америці. Але він був не єдиним позивачем у справі «Браун проти Ради з питань освіти», поданої до суду 1951 року. Ще 12 позивачів – мешканців містечка Топеки – приєдналося до Брауна, представляючи інтереси своїх дітей (усього 20 дітей), які за законом мусили відвідувати расово розділені початкові школи. Спершу поданням позову займалося топекське відділення Національної асоціації сприяння кольоровому населенню (NAACP) – найдавніша організація США з питань захисту громадянських прав.

Однак справа Брауна не була першим викликом узаконеній расово роздільній освіті в Сполучених Штатах. Ще в 1849 році подібний позов було подано у місті Бостоні, штат Массачусетс. З 1881 по 1949 роки тільки у штаті Канзас було подано 11 позовів стосовно сегрегації в шкільній освіті. На час слухання позову з Топеки у Верховному Суді США расова сег-

регація в загальних школах стала нормою на більшій частині території країни і була дозволена чи обов'язкова за законом у 24 штатах. Справа Брауна виокремлюється серед інших тим, що, по-перше, це був перший виграний позов такого характеру, по-друге – масштабом рішень Верховного Суду і, по-третє, величезним впливом, який вона справила на американське суспільство середини ХХ століття.

Неоспіваний герой

«Неоспіваним героєм топекської справи був Маккінлі Бернетт», – говорить С.Е. (Сонні) Скроггінс, голова Комітету штату Канзас з увічнення пам'яті справи «Браун проти Ради з питань освіти». На той час М. Бернетт був головою місцевого відділення NAACP. «Саме Бернетт умовив Олівера Брауна та інших батьків і з допомогою місцевих адвокатів почав процес», – додає Скроггінс. Інші джерела в Топеці підтверджують його слова. Більше того, Бернетт з допомогою секретаря NAACP Люсинди Тодд та адвокатів Чарлза Скотта, Джона Скотта, Еліши Скотт і Чарлза Бледсо розробили стратегію, як виграти цю справу.

Бернетт помер у 1970 році. Його син Маркус, якому на момент подання позову було 13 років і який досі живе в Топеці, говорить: «Боротьба із сегрегацією була справою життя мого батька. Він був звичайним робітником, який вірив, що сегрегацію можна знищити за допомогою судової системи. Він завжди був переконаний, що ми виграємо». Погоджується з Маркусом і його сестра Маріта Девіс, яка мешкає нині у Канзас-Сіті, штат Канзас. «Мій батько завжди боровся за свої права, – говорить вона. – Я це пам'ятаю, хоча й була маленькою. Він завжди писав листи і скликав збори. Боротьба проти сегрегації в школах стала для нього дуже важливою справою».

Позивачі

Згідно з деякими джерелами в Топеці, Олівер Браун проходив по справі як головний позивач, в основному тому, що він був єдиним чоловіком серед тих, хто подав позов. Але, як твердить Чарлз Скотт-мол., Олівер Браун «став головним позивачем через те, що його прізвище було першим за алфавітом. Мій батько та інші місцеві адвокати вели цю справу у співпраці з паном Бернеттом і NAACP».

Лінда Браун Томпсон, якій нині 55 років, досі мешкає в Топеці. Вона не дуже любить розповідати про минуле і про роль її батька у зміні системи, частково тому, що вважає: засоби масової інформації надто багато уваги приділяють особисто їй, забуваючи про інших 12 топекських позивачів. Сестра Лінди – Шеріл Браун Гендерсон, виконавчий директор Фонду Брауна за рівність в освіті – згодна з оцінкою Чарлза Скотта-мол. «Ми дуже пишаємося тим, що зробив наш батько, – каже Гендерсон. – Але дуже важливо не спрощувати справу Брауна: не забувати про адвокатів, інших топекських позивачів, а також позивачів в інших штатах, які були згодом залучені до справи Брауна».

Ще двома позивачами були Зелма Гендерсон і Вівіан Скейлз, які й досі мешкають у Топеці. На початку 50-х років вони були молодими матерями і хотіли бути включеними до позову. Обидві віддають належне ролі Маккінлі Бернетта і місцевих адвокатів, говорячи, що тільки під їхнім керівництвом боротьба за расову інтеграцію у справі освіти стала можливою.

«Мені доводилося возити двох своїх дітей машиною до школи для чорних через усе місто, повз дві школи для білих, – розповідає Гендерсон. – Мої діти завжди пишалися своєю участю в цій історичній справі, – продовжує вона. – Дональд Ендрю досі живе тут, у Топе-

Зелма Гендерсон

ці, йому виповнилося 55. Але я втратила дочку Вікі Енн, яка померла від раку в 1984 році».

Скейлз розповідає, що їй теж доводилося водити свою дочку Рутт Енн «повз школу для білих, яка була просто навпроти нашого дому. Моя дочка, якій нині 57 років, живе в нашому місті й дуже рада, що все так сталося. У мене таке відчуття, що ми досягли дуже важливого результату».

Перше рішення суду

Справа Бернетта і позивачів розглядалася 28 лютого 1951 року в місті Топека в окружному федеральному суді США першої інстанції по округу Канзас. Реймонд Картер, нині федеральний суддя в Нью-Йорку, тоді був адвокатом Фонду юридичного захисту NAACP. За допомогою місцевих адвокатів він здійснив подання справи і клопотався про накладення судової заборони на расову сегрегацію загальних початкових шкіл у Топеці.

Судді прихильно поставились до позиції

позивачів, відзначивши у своєму рішенні, що «розділення білих і кольорових дітей у загальних школах завдає шкоди освіті кольорових дітей». Але зрештою судді не задовольнили позов, тому що 1896 року Верховний Суд США ухвалив рішення у справі «Плессі проти Фергюсона» про те, що існування «розділних, але однакових» шкільних систем для чорного й білого населення не суперечило насправді Конституції, і на момент слухань це рішення залишалося в силі. Тому, виходячи із прецеденту Плессі, суд Канзасу визнав за необхідне ухвалити рішення на користь Ради з питань освіти міста Топека і проти позивачів.

«Загалом, мій батько та інші місцеві адвокати, а також пан Бернетт не були розчаровані, – розповідає Ч. Скотт-мол. – Вони знали, що єдиним способом припинити сегрегацію по всій країні, а не тільки в Топеці, було програти справу, а потім оскаржити рішення у Верховному Суді США».

Рішення Верховного Суду

В процесі підготовки до слухань у вищому судовому органі країни 1 жовтня 1951 року справу Брауна було об'єднано з іншими позовами проти расової сегрегації в школах, поданими в штатах Південна Кароліна, Вірджинія, Делавер і в окрузі Колумбія. Об'єднана справа отримала офіційну назву «Олівер Л. Браун та інші проти Ради з питань освіти міста Топека та інших». Тергуд Маршалл, який пізніше став першим афроамериканським членом Верховного Суду США, на той час був юридичним радником центрального апарату NAACP і з успіхом відстоював інтереси позивачів.

17 травня 1954 року Головний суддя Верховного Суду США Ерл Воррен зачитав одностайно ухвалене рішення суду, за яким існування расово розділених шкіл визнавалось некон-

ституційним. «Ми дійшли висновку, – заявив він, – що в галузі суспільної освіти доктрина «роздільної, але однакової» освіти не повинна мати місця. Роздільні освітні заклади не є рівними по суті. Тому ми вважаємо, що позивачі та інші люди, які перебувають в аналогічній ситуації і від імені яких порушено цю справу, в результаті сегрегації, яка становить предмет скарги, виявляються позбавленими рівного захисту закону, гарантованого 14-ю Поправкою».

Велика юридична перемога

Рішення у справі «Браун проти Ради з питань освіти» було оголошено великою юридичною перемогою, знаменною справою, яка підтверджувала, що в Америці суди існують не тільки для накладення покарань за злочини, але й для утвердження прав. «Це рішення посідає дуже високе місце серед інших рішень Верховного Суду», – говорить Роберт Баркер, професор юриспруденції та експерт з конституційного права юридичного факультету університету Даквесн у місті Пітсбург, штат Пенсильванія.

На його думку, важливо те, що у своєму рішенні Верховний Суд спирався на принцип рівного захисту, закріплений у 14-й Поправці до Конституції США. «Суд застосував принцип рівного захисту саме так, як він і був задуманий, – для захисту, зокрема, прав афроамериканців». Але це рішення мало і ширше значення, – провадить Баркер. «Рішення 1954 року призвело до великої кількості інших судових процесів, які спиралися на принцип рівного захисту і які призвели до поліпшення стану жінок та інших груп населення, які вважали, що їхні права були ущемлені».

Відповідаючи на питання, як міг Верховний Суд в одній справі – «Плессі проти Фер-

гюсона» – ухвалити рішення на користь сегрегації, а в іншій справі – справі Брауна – проти, Баркер відповідає, що минуло більше ніж 50 років, упродовж яких можна було переконатися, що расова сегрегація – у тому вигляді, в якому вона існувала, – була насправді методом пригнічення однієї расової групи, а не здійсненням принципу «розділені, але однакові».

У своїй підсумковій книзі «Браун проти Ради з питань освіти: Битва за інтеграцію» Марк Ташнет підтримує слова Баркера. «Навіть сьогодні, – пише він, – у справі Брауна міститься найглибша заява суду з центральної проблеми історії Америки: як американці різних рас мають ставитися один до одного. У цьому розумінні – це тріумф американського конституціоналізму».

З ним згоден заступник Генерального прокурора штату Канзас Пол Вілсон, який у справі Брауна представляв відповідача, тобто відстоював сегрегацію. Рішення Верховного Суду, каже він, «розширило значення поняття основ справедливості в стосунках між різними групами населення». У своїй книзі про історію цього процесу «Час поразок: Відстоюючи інтереси Канзасу в справі «Браун проти Ради з питань освіти» Вілсон пише, що це рішення також «заклало нові виміри для конституційного принципу рівного захисту і належного правозастосування».

Наслідки судового рішення

Не чекаючи рішення Верховного Суду, Рада з питань освіти міста Топека провела расове об'єднання усіх початкових шкіл міста. До справи Брауна закон штату Канзас зобов'язував здійснювати расово розділену початкову освіту в населених пунктах, де проживало понад 15 тис. осіб. Середні школи штату ніколи не були расово розділеними.

Але для решти території країни завдання було складнішим. Тому Верховний Суд США у 1955 році ухвалив менш відоме рішення, зобов'язавши «невідкладно та зважено почати діяльність з метою повного виконання» попереднього рішення і досягти расової інтеграції в школах «якомога швидше».

Та незважаючи на це, опір виконанню рішення Суду був досить широким, і в деяких випадках необхідна була готовність представників виконавчої влади застосовувати силу для його виконання. Найвідомішими у цьому плані були події 1957 року, коли президент Дуайт Ейзенгауер послав федеральні війська до міста Літл-Рок, штат Арканзас, після того як губернатор штату Орвіл Фобус відмовився виконати наказ федерального суду про расову інтеграцію шкіл. Вперше з часів Громадянської війни федеральні війська були використані на півдні США для захисту афроамериканців.

В інших районах півдня країни ситуація склалася різна. У більшості місць десегрегація шкіл проходила безболісно, хоч і не завжди швидко. Згідно з детальним описом шкільної десегрегації Девідом Голдфілдом у книзі «Чорний, білий і південець», на початок 1956–1957 шкільного року «процес десегрегації здійснювався у 723 шкільних округах, зачепивши 300 тисяч чорних дітей».

З іншого боку, за словами Голдфілда, законодавці південних штатів прийняли 450 законів, «спрямованих на обхід рішення Верховного Суду». І навіть у 1960 році «менше ніж один відсоток школярів на півдні США відвідували расово змішані школи». У Топеці й загалом у штатах середнього заходу процес ішов набагато швидше. Південні штати, зрештою, наздогнали інші в кінці 1960-х – на початку 1970-х років. Хоча битву проти законодавчо закріпленої расової сегрегації було виграно багато років тому, ще й сьогодні федеральні суди

займаються питаннями сегрегації в шкільних округах, які виникають внаслідок утворених на добровільних засадах структур розселення.

Рішення судів змінюють усталені погляди

Боротьба із сегрегацією свідчить про те, наскільки важко змінити усталені погляди і звичаї в будь-якому суспільстві, особливо якщо вони глибоко укорінені в традиціях та історії, – говорить Джон-Пол Джонс, професор юриспруденції і експерт з конституційного права університету Річмонда в штаті Вірджинія. «Важливо те, що зміни, які відбулися, стали результатом дій судових органів, спрямованих на охорону невід'ємних прав, закріплених у Конституції США, а не наслідком заходів, здійснених органами законодавчої чи виконавчої влади». Без незалежної судової влади і конституційних гарантій прав меншин, – додає він, – боротьба за десегрегацію була б набагато важчою. З ним погоджуються Гері Орфілд і Сьюзен Ітон. У своїй книзі «Демонтаж сегрегації» вони пишуть про провідну роль судів, у тому числі й Верховного Суду, порівняно з іншими гілками влади. Вони додають: «За винятком періоду з 1964 по 1968 роки саме суди, а не законодавча чи виконавча влада визначали політику в сфері десегрегації».

Хоча Верховний Суд заборонив сегрегацію лише в загальних школах, вплив цього рішення був набагато ширшим. Це рішення виявилось поштовхом до початку загального наступу проти сегрегації у всіх сферах американського життя, з громадськими послугами і можливістю працевлаштування включно. Всього через півтора року після рішення Верховного Суду, в грудні 1955 року, д-р Мартін Лютер Кінг-мол. очолив успішний бойкот автобусів у Монтгомері, штат Алабама, з метою протесту проти ра-

Маркус Бернетт (ліворуч), син Маккінлі Бернетта, лідера NAACP у Топеці, і політичний активіст Сонні Скоггінс біля дверей початкової школи Монро.

сової сегрегації у громадському транспорті.

В наступні роки в обстановці масових акцій, до яких вдалися численні неурядові організації, які сформували рух за громадянські права, суди ухвалили численні рішення проти сегрегації. З прийняттям у 1964 році Закону про громадянські права і Закону про права виборців (1965) сегрегацію було практично переможено.

«Ми вчинили правильно»

Історики з питань громадянських прав особливо підкреслюють важливість рішення у справі Брауна для досягнення прогресу в расових стосунках в цілому. «Воно [рішення] стало мірилом діяльності позарасової юстиції, за допомогою якого американці могли вимірювати своє просування до ідеалу рівних можливос-

тей», – пише Роберт В'єсброт у книзі «На шляху до свободи: Історія руху за громадянські права в Америці».

Це рішення і досі, майже через 50 років, залишається джерелом величезної гордості для позивачів. «Я пам'ятаю все, ніби це сталося вчора, – говорить Зелма Гендерсон. – Я дізналася про судові рішення з газети «Топека Стейт Джорнел». Як зараз бачу величезний заголовок «Сегрегація в школах заборонена». Я була в захваті. І тоді, і тепер я вважаю, що ми вчинили правильно».

Маркус Бернетт не пам'ятає точно реакцію батька на повідомлення про те, що Верховний Суд ухвалив рішення про заборону сегрегації. «Але він завжди вірив у те, що справедливість переможе, так що я впевнений, що він був дуже щасливим, – говорить Бернетт. – Мій батько був переконаний, що саме через суди треба

боротися з сегрегацією. Він ніколи не втрачав віри в те, що суди, зрештою, покладуть край сегрегації, відповідно до Конституції і Білля про права».

26 жовтня 1992 року Президент Джордж Буш підписав указ № 12-525 про створення на честь рішення Верховного Суду від 1954 року Національного історичного музею «Браун проти Ради з питань освіти». Музей розташований у місті Топека в початковій школі Монро, до якої ходила Лінда Браун майже півстоліття тому, до того як школу було десегреговано.

В музеї, у створенні якого серед інших організацій беруть участь Фонд Брауна і Канзаський комітет з увічнення пам'яті справи «Браун проти Ради з питань освіти», буде зібрано аудіовізуальні матеріали і відкрито наукову бібліотеку. Музей відкриється для відвідувачів у 2002 році. «Ми сподіваємось, що люди приходитимуть сюди, щоб краще зрозуміти масштаби і складні наслідки рішення у справі Брауна», – говорить Кефірі Колберт, представник Служби національних парків, яка опікуватиметься цим музеєм.

Оліверу Брауну, Зелмі Гендерсон, Вівіан Скейлз та іншим батькам найлегше було впастись в розчарування, але вони використали енергію свого обурення для конкретних дій, – говорить Сонні Скрогінс із Канзаського комітету з увічнення справи Брауна. «Батьки тоді виявили надзвичайну сміливість», – додає він. Кінцевим підсумком стало не тільки покладення краю сегрегації, але й докорінні зміни в ставленні американців до рас, до рівності перед законом.

«Я вже дуже стара сьогодні, але якби мені довелося зробити це знову, я б не сумнівалася», – говорить Вівіан Скейлз. «Якщо заглибитись – зміст рішення у справі Брауна і створення музею полягає в тому, що люди всіх рас створені рівними, – додає Зелма Гендер-

сон. – Ми дійшли до Верховного Суду Сполучених Штатів Америки для того, щоб підтвердити цей факт, і ми виграли».

Бібліографія

Amar, Akhil Reed and Vikram David Amar

"Improving the Judicial System: Unlocking the Jury Box."
Current, no. 384, July 1996, pp. 11-21.

American Bar Association

Law and the Courts: A Handbook About United States Law and Court Procedures, with a Glossary of Legal Terms.
ABA Press, 1987.

Apple, James G. and Robert P. Deyling

A Primer on the Civil-Law System. Washington, D.C.:
Federal Judicial Center, 1995.

Biskupic, Joan and Elder Witt

Guide to the U.S. Supreme Court. 2 vols. 3d ed.
Washington, D.C.: Congressional Quarterly Press, 1997.

Biskupic, Joan

"Inside the Supreme Court."
Washington Post.com
<http://www.washingtonpost.com/wp-srv/interact/longterm/horizon/100996/court1.htm>
Включає "Who's Who," "How the Court Works"
and "Notable Cases."

Boatright, Robert G.

Improving Citizen Response to Jury Summonses.
The American Judicature Society, 1998.

Breyer, Stephen G.

"Judicial Independence in the U.S." Remarks by U.S.
Supreme Court Associate Justice Breyer, delivered at the
Conference of Supreme Courts of the Americas,
Washington, D.C., October 1995.
<http://www.usia.gov/topical/rights/law/breyer.htm>

Caplan, Lincoln

"Unequal Loyalty: Can Federal Public Defenders Serve
Two Masters, When One Is the Judges Who Appoint
Them, and the Other is the Clients They Represent?"
ABA Journal, vol. 81, July 1995, pp. 54-60.

Carp, Robert A. and Ronald Stidham

Judicial Process in America.
4th ed. Washington, D.C.:
Congressional Quarterly Press, 1998.
ОСОБЛИВО ДИВ. Chapter 7, "The Criminal Court Process"
and Chapter 8, "The Civil Court Process."
"Civil Law Glossary."
Update on Law-Related Education,
vol. 21, no. 3, Fall 1997, pp. 60-62.

Cohn, Marjorie and David Dow.

*Cameras in the Courtroom: Television and the
Pursuit of Justice.*
Jefferson, NC: McFarland & Company, 1998.

**Commission on the Bicentennial of the United States
Constitution**

(КОМІСІЯ ДО ДВОХСОТЛІТТЯ КОНСТИТУЦІЇ США)
*The Supreme Court of the United States: Its Beginnings
and Its Justices, 1790-1991.*
The Commission, 1992.

Committee on Codes of Conduct.

Judicial Conference of the United States.
Code of Conduct for United States Judges.
Washington, D.C.: Office of the General Counsel,
Administrative Office of the United States Courts,
March 1997.

"Covering the Courts."

Media Studies Journal,

vol. 12, no. 1, Winter 1998.

<http://www.mediastudies.org/courts/cov.html>

"Defining Drug Courts: The Key Components." U.S.

Department of Justice, Office of Justice Programs,

Drug Court Program Office, January 1997.

<http://www.drugcourt.org/key/welcome.html>

"Drug Courts: Overview of Growth, Characteristics and Results."

U.S. General Accounting Office.

Report to the Committee on the Judiciary, U.S.

Senate, and the Committee on the Judiciary, House

of Representatives, July 1997. GAO GGD-97-106.

Esterling, Kevin M.

"Public Outreach: the Cornerstone of Judicial Independence."

Judicature, vol. 82, no. 3, November-December 1998,

pp. 112-117.

Esterling, Kevin M.

"Judicial Accountability the Right Way: Official Performance Evaluations Help the Electorate as well as the Bench."

Judicature, vol. 82, no. 5, March-April 1999, pp. 206-215.

"Facts on Drug Courts."

National Association of Drug Court Professionals, NAD.C.P.

<http://www.drugcourt.org/fdc.htm>

Feeley, Malcolm M. and Edward L. Rubin

Judicial Policy Making and the Modern State:

How the Courts Reformed America's Prisons.

Cambridge, MA: Cambridge University Press, 1998.

Fine, Toni M.

American Legal Systems: A Resource and Reference Guide.

Cincinnati, OH: Anderson Publishing Co., 1997.

Gideon v. Wainwright, 372 U.S. 335

The landmark Supreme Court decision that established the right of counsel for all defendants.

<http://www.marin.org/mc/pd/gideon.html>

Glazer, Elizabeth

"How Federal Prosecutors Can Reduce Crime."

Public Interest, Issue 136, Summer 1999, pp. 85-99.

Goldfield, David R.

Black, White and Southern: Race Relations and Southern Culture, 1940 to the Present.

Baton Rouge, LA: Louisiana State University Press, 1991.

Goldman, Sheldon and Elliot Slotnick

"Clinton's Second-Term Judiciary: Picking Judges Under Fire."

Judicature, vol. 8, no. 6, May-June 1999, pp. 264-284.

Grossman, Joel B.

"American Legal Culture."

Janosik, Robert J. in the *Encyclopedia of the American Judicial System*, pp. 767-782.

New York, NY: Charles Scribner's Sons, 1987

"Guide to Law Clerks and Clerking at the U.S. Supreme Court."

Jurist, *The Law Professors' Network*.

Дискусія щодо процесу відбору судових службовців, який нещодавно став предметом академічних і публічних дебатів.

<http://jurist.law.pitt.edu/clerk.htm>

Hays, Steven et al.

"Symposium – Evaluating the Administrative Performance of the Courts – Very Long-Range Judicial Planning in the Public Policy Process."

Public Administration Quarterly, vol. 22, no. 4, Winter 1999.

Включає шість мтатей, де аналізуються різноманітні аспекти управління федеральним судом та судами штатів.

"How the Public Views the State Courts: A 1999 National Survey."

National Center for State Courts, 1999.

<http://www.ncsc.dni.us/PTC/results/nms4.htm>

"Independence of the Judiciary." («Незалежність законності») USIA Electronic Journal, Issues of Democracy, vol. 1, no. 18, December 1996.

<http://www.usia.gov/journals/itdhr/1296/ijde/ijde1296.htm>

Jost, Kenneth

"The Federal Judiciary: Are the Attacks on U.S. Courts Justified?"

CQ Researcher, vol. 8, no. 10, March 13, 1998, pp. 217-240.

Jost, Kenneth

"Plea Bargaining: Does the Widespread Practice Promote Justice?"

CQ Researcher, vol. 9, no. 6, February 12, 1999, pp. 113-136.

Judicial Ethics and the Administration of Justice: A Videotaped Instructional Program on Judicial Ethics.
American Judicature Society, 1990.

Law Enforcement Coordinating Committee

"Victim and Witness Rights: United States Attorneys' Responsibilities."

3d ed., July 1999. Victim Witness Staff of the Executive Office for United States Attorneys. U.S. Department of Justice.

McFadden, Patrick

Electing Justice: The Law and Ethics of Judicial Election Campaigns.
American Judicature Society, 1990.

Meador, Daniel John

American Courts.
St. Paul, MN: West Publishing Co. 1991.

O'Connor, Sandra Day

"Confidence in the Courts."
Washington, D.C. 16. mája 1999.
<http://www.ncsc.dni.us/PTC/trans/trans.htm#oconnor>

Orfield, Gary

Dismantling Desegregation: The Quiet Reversal of Brown v. Board of Education.
New York, NY: New Press, 1996.

Payne, Robert E.

"Difficulties, Dangers & Challenges Facing the Judiciary Today."
University of Richmond Law Review, vol. 32, no. 3,
May 1998, pp. 891-903.

Rehnquist, William H.

"The Future of the Federal Courts."
<http://supct.law.cornell.edu/supct/justices/rehnau96.htm>

Rehnquist, William H.

"Building Public Confidence in Our Judicial System."
Washington, D.C., May 14, 1999.
<http://www.uscourts.gov/misc/cjnation.html>
<http://www.ncsc.dni.us/PTC/ptc2.htm>

Smith, Alexa J.

"Federal Judicial Impeachment: Defining Process Due."
Hastings Law Journal, vol. 46, January 1995, pp. 639-674.

Smith, Christopher E.

Judicial Self-Interest: Federal Judges and Court Administration.
Westport, CT: Praeger, 1995.

Stein, Robert, et al.

"Judicial Outreach Initiatives — Panel Discussion."
Sponsored by the American Bar Association. *Albany Law Review*, vol 62, no. 4, February 1999, pp. 1401-1424.

Stumpf, Harry P. and John H. Culver

The Politics of State Courts.
New York, NY: Longman Press, 1992.

Sunstein, Cass R.

One Case at a Time: Judicial Minimalism on the Supreme Court.
Cambridge: Harvard University Press, 1999.

The Judicial Branch, Videocassette, 16 min.
Bakersfield, CA: Centurion Video, 1997.

Tushnet, Mark V.

Brown v. Board of Education: The Battle for Integration.
New York, NY: Franklin Watts, 1995.

Tushnet, Mark V.

Taking the Constitution Away from the Courts.
Princeton, NJ: Princeton University Press, 1999.

Wheeler, Russell R. and Cynthia Harrison

Creating the Federal Judicial System
2d ed. Federal Judicial Center, 1994.

Weisbrot, Robert

Freedom Bound: A History of America's Civil Rights Movement.
New York, NY: Plume, 1990.

Wilson, Paul E.

A Time to Lose: Representing Kansas in Brown v. Board of Education.
Lawrence, KS: University Press of Kansas, 1995.

Сайти в Інтернеті, присвячені темі судів та правовій системі у США

American Bar Association

Американська асоціація адвокатів
<http://www.abanet.org/>

American Judicature Society

Американське товариство з питань судочинства
<http://www.ajs.org/index.html>

Позапартійна організація, зацікавлена в управлінні правосуддям через освітні програми та публікації, судову незалежність, етику в судах, судовий відбір, суди присяжних, судове керівництво та публічне розуміння юридичної системи.

Appellate Courts

Апеляційні суди
<http://www.rossrunkel.com/links.htm>

Актуальні посилання на відповідні веб-сторінки зібрано в одному місці, зокрема Верховний Суд США, всі федеральні апеляційні суди, верховні суди 48 штатів та суди середньої ланки 32 штатів.

Association of Trial Lawyers of America (ATLA)

Асоціація юристів-судочинців Америки
<http://www.atlanet.org/>

ATLA відстоює справедливість і відвертість щодо людей, які стали жертвами злочинів, захищає їхні права – особливо право на суд присяжних – і зміцнює громадянську юридичну систему через освіту та відкрите надання інформації, життєво важливої для життя й безпеки людей.

Brown v. Board of Education National Historic Site

«Браун проти Ради з питань освіти», Національний Історичний сайт
<http://www.nps.gov/bvrb/>

Детальніша інформація про історичне рішення у справі Брауна.

Code of Conduct for United States Judges

Кодекс поведінки американських суддів
<http://www2.law.cornell.edu/cgi-bin/fofiocgi.exe/judicial/>

Кодекс етики, якого неухильно дотримуються американські судді.

Constitutional Law Center

Конституційний юридичний центр
<http://supreme.findlaw.com/>

Department of Justice

Департамент юстиції
<http://www.usdoj.gov/>

Законодавчий орган виконавчої гілки, дає поради всім американським громадянам і, серед іншого, в загальному представляє федеральний уряд у юридичних питаннях, передаючи юридичні поради й погляди на запит Президента і голів виконавчих департаментів.

Famous American Trials of the 20th Century

Знамениті американські судові розгляди 20 століття
<http://www.law.umkc.edu/faculty/projects/FTrials/fttrials.htm>

Сайт підтримується Юридичною школою Університету Міссурі, Канзас Сіті.

Federal Bar Association

Федеральна асоціація адвокатів
<http://www.fedbar.org/>

Основна професійна організація американських приватних та урядових юристів та суддів, залучених до федеральної діяльності.

Federal Judicial Center (FJC)

Федеральний юридичний центр

<http://www.fjc.gov/>

Надає анотовані посилання на інші галузеві веб-сервери. FJC – агенція федерального суду: яка займається дослідженнями та продовженням освіти.

FindLaw

<http://www.findlaw.com/>

Показчик до юридичних джерел на Web.

Glossary of Legal Terms

Словник юридичних термінів

http://www.uscourts.gov/understanding_courts/gloss.htm

Justice Information Center

Юридичний інформаційний центр

<http://www.ncjrs.org/>

Частина Національної кримінальної юридичної довідкової служби, цей сайт Департаменту юстиції є одним із найширших джерел інформації про кримінальне судочинство і судочинство у справах підлітків у світі; він надає послуги міжнародній спільноті політиків та фахівців-юристів.

Legal Information Institute

Юридичний Інформаційний інститут

<http://www.law.cornell.edu/index.html>

Цей веб-сайт підтримується Корнелльським університетом і містить посилання на інші веб-сайти, пов'язані з юриспруденцією.

Library of Congress' Law Library

Юридична бібліотека Бібліотеки Конгресу

<http://lcweb2.loc.gov/glin/us-court.html>

Містить анотований список джерел федерального суду.

National Center for State Courts

Національний Центр судів штатів

<http://www.ncsc.dni.us/>

Незалежна, неприбуткова організація, що забезпечує керівництво та послуги судам штатів через розвиток відповідної політики, просування інтересів судів штатів у федеральному уряді, зміцнення лідерства судів штатів та надання моделі для організаційного управління ними.

Office of Administrative Law Judges (OALJ)

Офіс адміністративного судочинства

<http://www.oalj.dol.gov/>

Під протегуванням Департаменту праці США OALJ головує на формальних слуханнях, що стосуються багатьох справ, пов'язаних із питаннями праці.

Rules of the Supreme Court of the United States

Правила Верховного Суду США

<http://www.law.cornell.edu/rules/supct/overview.html>

Тут є все, що ви хочете дізнатися про Верховний Суд США.

Understanding the Federal Courts

Розуміння федеральних судів

http://www.uscourts.gov/understanding_courts/899_toc.htm

Цей буквар юридичної системи США підкреслює значення конституційної влади для федеральних судів, описує роль, яку відіграють суди штатів, і роз'яснює захист, що його Конституція надає федеральним суддям.

U.S. Court of Appeals for the Armed Forces Homepage

Домашня сторінка Апеляційного суду військових сил

<http://www.armfor.uscourts.gov/>

U.S. Federal Judiciary Home Page

Домашня сторінка федерального судочинства США

<http://www.uscourts.gov/>

Архів інформації про судову гілку уряду США та судової системи США.

U.S. Sentencing Commission

Американська комісія з питань судових рішень

<http://www.ussc.gov/>

Визначає політику і практику з питань судових рішень для федеральних судів США. Комісія також займається оцінкою впливу вказівок щодо судових рішень на кримінальну юридичну систему.